

N A G Y L A J O S

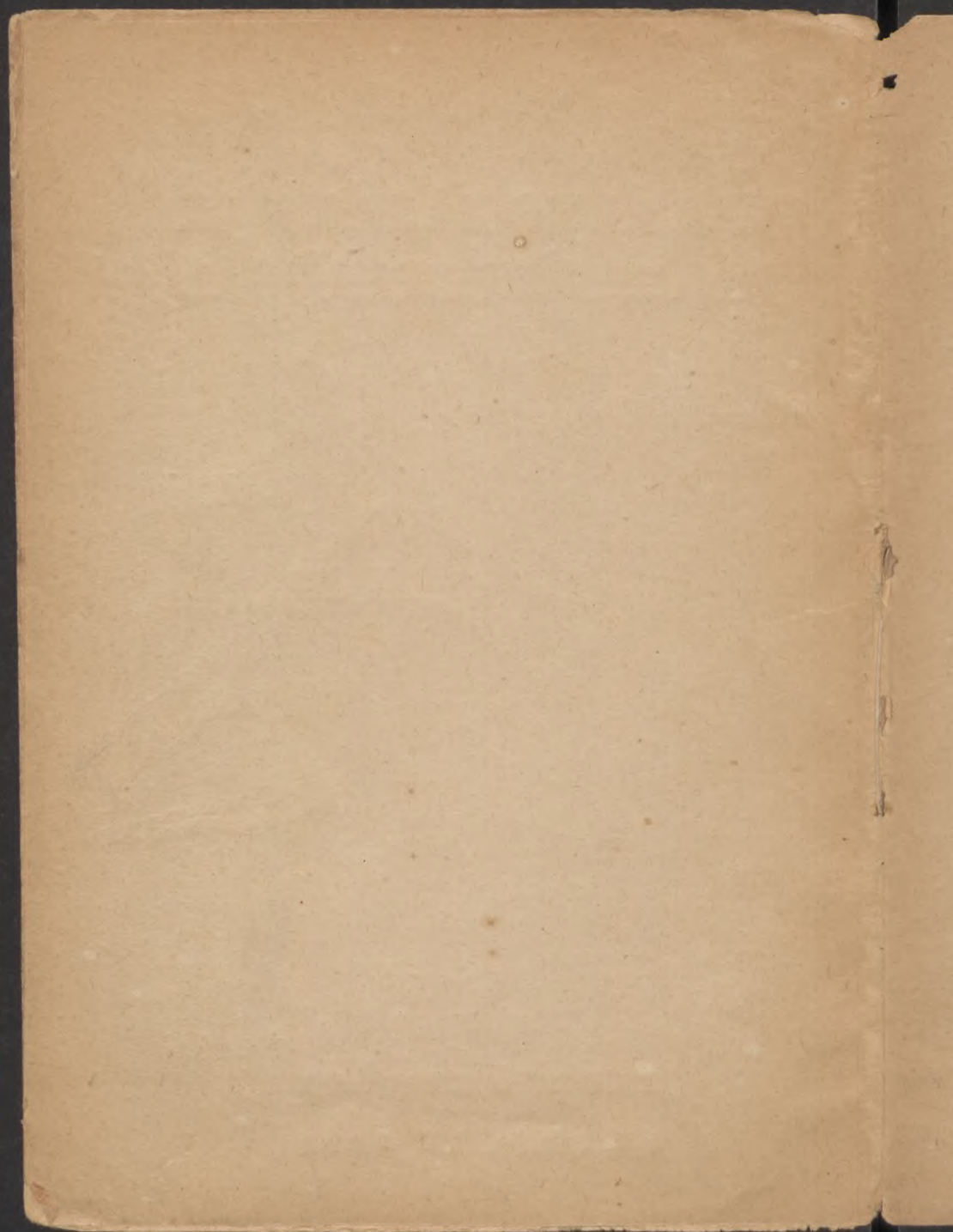
TALÁLKOZÁSAIM AZ
ANTISZEMITIZMUSSEL

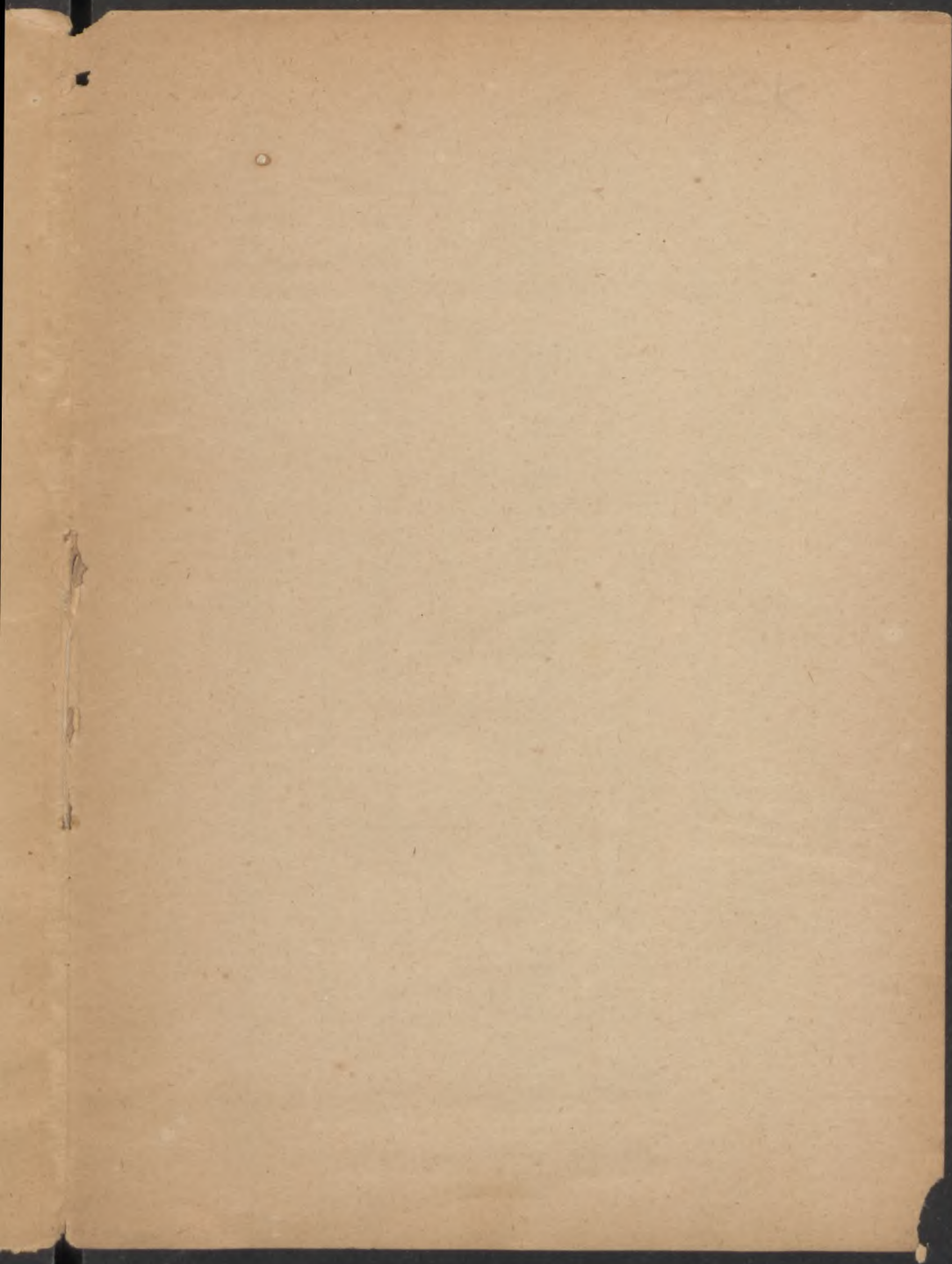
M
817,108

SZERZŐ KIADÁSA

BUDAPEST, 1922

DELYEGZŐ
TÖRÖLT
FÖLÖSPÉLDANY
OSZK
FÖLÖSPÉLDANY KÖZPONT

DV 76

N A G Y L A J O S

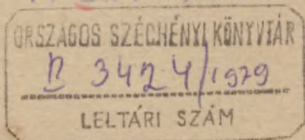
TALÁLKOZÁSAIM AZ
ANTISZEMITIZMUSSAL

SZERZŐ KIADÁSA

BUDAPEST, 1922

M 817. 108

Jókai-nyomda rt. Budapest

Az én barátom

René Maran regényét irt, amelynek címe: Batouala. Francia regény ez a Batouala s érte René Maran megkapta a tavalyi Goncourt-díjat. A Goncourt-díjról tudnivaló, hogy egy esztendei időtartam legérdekesebb és legsúlyosabb új talentumának jár.

A Batouala kitűnő regény, René Maran igazi író s ismeretlenül is barátom nekem. Lelkemnek rokona ő, barátom és kollégám, földim, szívem szerint való embertársam. Hogy mi minden ő? Jeles ember. Gondolkodó. Mélyen érző. Jól látó. Férfi. Harminc és egynéhány éves — ennyinek látom a friss francia példányon, amely fotográfiaját hozza. Egész mellékesen még gyarmati hivatalnok is a francia államnak, Afrikában a Kongó tájékán. No meg azután néger is — erről csaknem megfeledkeztem — Martinique szigetéről való néger; ez ugyan nem fontos, még csak kuriózumná sem teszi azt a tényt, hogy ő sokkal közelebb áll hozzám, mint bármelyik kiscgazdaképviselő, aki a botbüntetést megszavazta.

Ha a sors négy fal közé juttatna egy ilyen bottal büntetővel, aligha tudnék vele két szót váltani; a Tejut távolsága a Földtől kicsiny ahhoz a végtelen űrhöz képest, amely bennünket akkor is elválasztana. Hogy ő is magyarul beszél? Hogy talán egy vallásban nevelkedett velem? Parányi esetlegességek ezek ahhoz a kiáltó lényeghez képest, hogy ő bottal büntet.

De, ha René Marannal, az én barátommal, kerülnek össze, mennyi mindent tudnánk beszélni, mennyi mindenről tudnánk egymásnak panaszkodni, — mert a mi fájdalmaink azonosak. Ha beszél-nénk Verdiről, Renoirról, Platonról, Marxról, a grammofonról, a déli sarkról és a dróttalan táv-íróról (a bottal büntető kisgazdával még a mű-trágyáról se!), végül szóba kerülne a Batouala. Elmondaná ő a regény keletkezését, hogy kikről mintázta az alakjait s a mesének mi volt a reális magja. Keserűen panaszkodna nekem a franciák-ra és általában a fehér emberre, aki igazságtalanul és kegyetlenül bánik a négerrel. Ezt különben a Batoualában meg is írta s — az előző ígérete szerint — még sokat ír majd erről a témáról. (A siralmak még a börtönön keresztül is feltörnek a magasba, hogy verjék az egek falát!) ... Én meg panaszkodnék a barátomnak a botbüntetésről. A botbüntetésről és mindarról, amit ez a szó jelent. *Arról a szellemről*, amelyből a büntetés e neme sok egyéb istencsapásával egyetemben, fakadt.

Mi mindenben egyetértünk. Ő panaszkodna a fehér emberre, hogy kegyetlen és igazságtalan a négerhez — és én is *négerpárti vagyok*. Mert ha az egyik ember bántja a másikat, én ellen-állhatatlanul és tántoríthatatlanul és mindörökké annak a pártján állok, akit bántanak. És Maran is igazat adna nekem, amikor én beszélnék. Maran, a néger-francia író és én, bizonyára nagyon jól ért-jük egymást, de az ostoba emberek nem értenek meg bennünket.

Én értem a Batoualat és a lelkembe befoga-dom minden szavát. De én is irtam egy könyvet, melyet — sajnos — Maran nem olvashat. Nem regény, csupán napi használatra szánt elmélke-dő, agitáló irat, néhány szó azért, hogy az em-berek jobbak legyenek. Hogy küzdjék le gonosz

indulataikat s ha már megvannak bennük a gonosz indulatok, átszellemítve éljék ki azokat. De embert ne nyuzzanak, tiz liter vizet egyszerre senkivel ne itassanak és ne kasztráljanak, ahogyan ezt cselekedték; ilyesmiket ne helyeseljenek, ahogyan ezt tették; kapu alatt éjjel fűtykössel ne leskelődjenek, amit szintén nem áallottak; mindezeket, ha megtörténnek, ne igyekezzenek »megérteni«, mint ahogy megértették, nem ugyan az eszközkel, de a rokon gonoszindulatukkal, és ne higgyék el, mert nem igaz, hogy Bors László, vagy Paranyacsura Piroska szökést kíséreltek meg, amikor lelőtték őket.

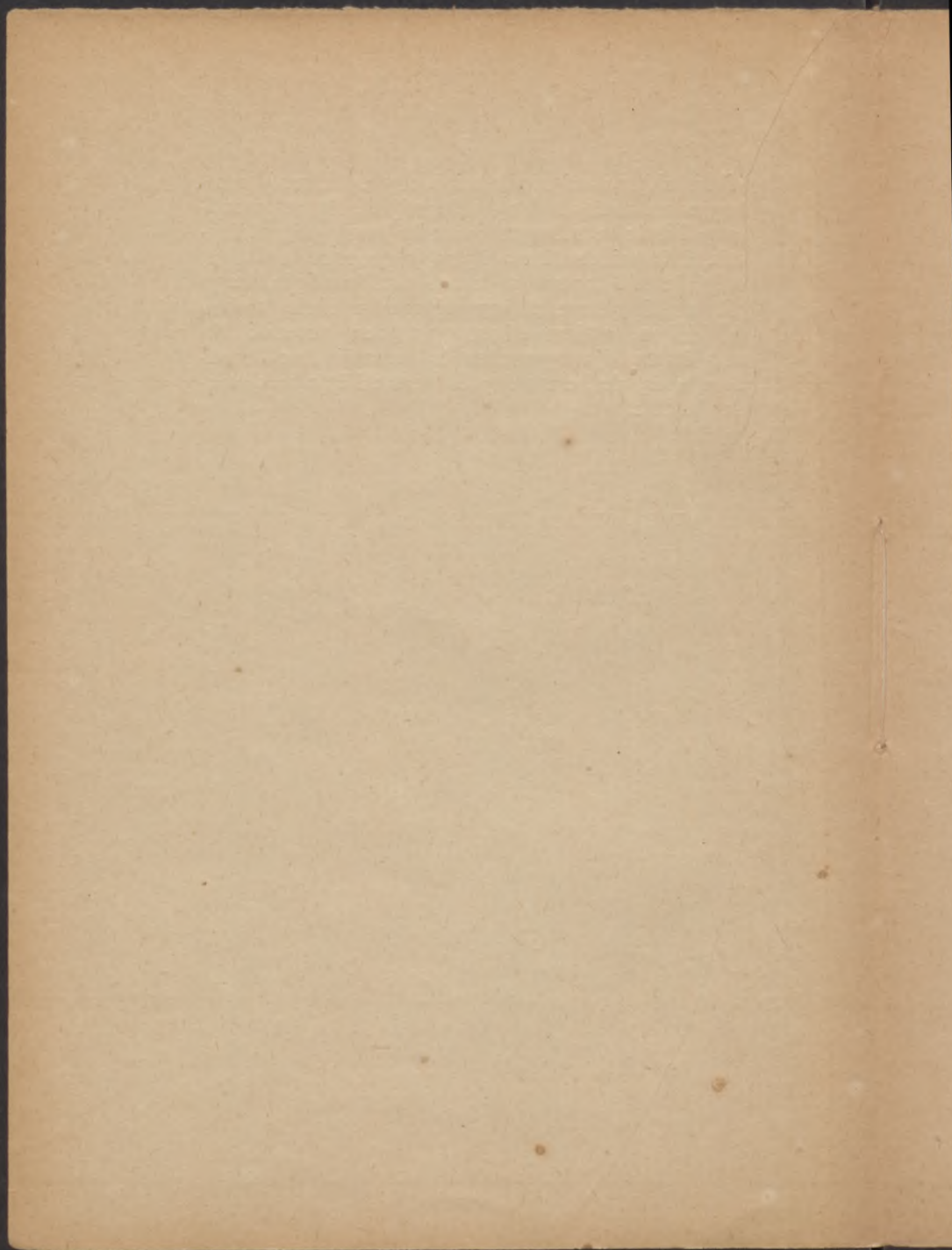
Az élet: harc. De minden harc megvívható a lovagiasság szabályai szerint, ha sokan vannak is, akik roncsoló lövedéket használnak s nyilaikat, mielőtt ellövik, méregbe mártják. Ne akarjon senki, mert ugy nem kell és nem is lehet új gazdasági rendet teremteni, hogy aki öt üveg uborkát félretesz a spájzába, azt halálra ítélik, — de nem okvetlenül muszáj azt a gépiróleányt sem, aki a *Szellemi Termékek Országos Tanácsának a »Karamazoff testvérek«* fordítását gépelte, a hajánál fogva felakasztani. (Ne tessék azt sem elhinni, hogy ez hazafias elkeseredés, vagy keresztény szeretet!)

Csupán a szó dűrván egyenes értelmében van e könyvben *zsidókról* szó. Igazában nem a zsidókéért, hanem a bántalmazott emberért beszélek, legyen az szegényember, vagy »burzsuj«, akár ha szocialista, vagy »kommunista«, vagy legyenek az ártatlanul bántottak akár az orosz cár leányai, akiket szegényeket, a jekaterinburgi pincében, mint nyulakat az erdőben, puffogatott le a buta és gonosz ember. Rettentően hatalmas az ellenség: a butaság és a gonoszság; ellenük szót emelni szinte kőmikus tett, de nem vagyok szerénytelen, han-

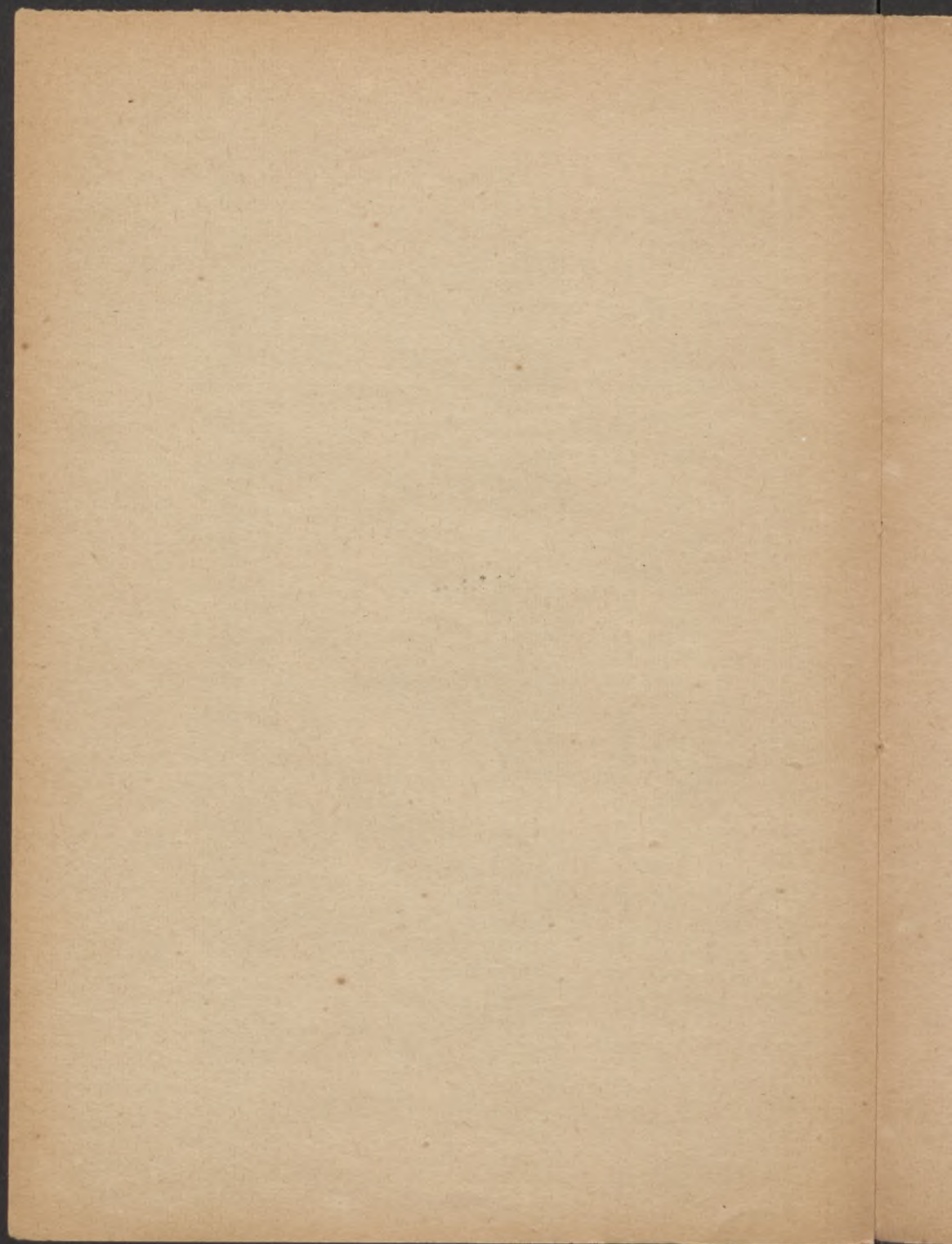
gos csupán a jajszavam, élénk csupán az iparkodásom, könyvem értelmét azonban mindössze anynyiban szabom meg: Ha a gonoszságra lehet bujtotgatni — már pedig, hogy lehet, azt tapasztaltuk, — akkor hinnünk kell abban is, hogy a jó szónak is van valami hatása, ha mindjárt százszor kisebb is, mint a bujtó sziszegésnek.

Lehetne itt szó akár vörös, akár fehér terrorról, inkvizícióról, vagy a reakció-eszmekörének fojtó gázáról, esetleg a szabadjára engedett kapitalizmus lelketlen tultengéséről, — de én antiszemitizmusról beszélek. Az antiszemitizmus ma az a harctér, amelyre leszállva az igaz ember szembe találja magát valamennyi fajta gonoszság katonáival. Aki az antiszemitizmust támadja, az nem okvetlenül zsidó érdek uszályhordozója, hisz' maga az antiszemitizmus is, még akkor is, ha csakugyan zsidóra céloz, a szegényembert találja. Én láttam egy kávéház ablakából a kurzus antiszemitizmusát. Az Oktogonon keresztül sisakos és szuronyos katonák közrefogva kísérték egy ötven főnyi tömeget. Kirohantam a kávéházból, hogy jól megnézzem és feledhetetlen emlékül eltegyem magamnak, mi történik itt már megint! Az ötven főnyi tömeg fázó, mezítlábas, piszkos, éhes emberek voltak, férfiak, asszonyok és gyermekek, mind zsidók ugyan, de mind szegények és ártatlanok. Valahová a fenébe toloncolhatták őket, bizonyára azért, mert a cipőzsinórt nyolc koronáért vették és tízért árulták, — hogy mennyit kerestek ezen az üzleten, mutatta a külsejük. És amikor elszorult szívvél visszamentem a kávéházba, megállapítván százezredszer, hogy jaj annak, akinek nincsen tízezer hold földje, vagy három sarokháza, esetleg egy üzemképes gyára, hát az ablakom előtt robog el a gazdag zsidó — Duna-Tiszaközi nagybirtokos — akkora automobillal, mint egy hadihajó, a szá-

jában akkora szivarral, mint egy szőlőkaró, arca hagymaszinben virul a boldogságtól. Én azt mondtam, látván a szivaros autózót, hogy hála Istennek, bár mindenkinek ilyen jól menne a dolga, mégis csudálkoztam a kurzus arcátlanságán, hogy ezt a két jelenetet így egymás mellett, térben és időben, antiszemitizmusnak meri nevezni. Ha nem is mondja egyenesen és szószerint antiszemitizmusnak, de keresztény és nemzeti iránynak minden esetre.

Vita

A négy fehérvári zsidó

A kurzus vezérlő alakjainak komolyabb szellemi megnyilatkozásait alig ismerem. De mivel úgy látszik, hogy még jóideig lesznek aktuálisak, meg mivel meg kell állapítanom, hogy a társadalom szerkezetében s az emberi lélekben erős gyökeik vannak, foglalkoznom kell velük végre, mint tünetényekkel, mint tölem erősen különböző, hozzámm csaknem idegen agyi berendezkedésű emberekkel. Megkísérlem, hogy legalább megértsem őket, ha már egyszer léteznek és hatékony tényezők. Egyelőre, bevallom, oly különös nekem az indulatuk kegyetlensége, oly meglepő a logikájuk, oly káprázatos közülről akárhánynak a változékonysága, a következetesség minimumával szemben is, hogy csak csodálom, de nem értem őket.

Most ott tartok, hogy buzgón olvasom azokat a lapokat, amelyek magukat kereszténynek és nemzetinek vallják. Minél hamarább könyveket, irodalmi műveket is olvasok majd a kurzus kiválóságaitól. Sajnos, eddig inkább Tolsztojtól, Flaubert-től, Shaw-tól s efféle destruktivoktól olvastam, s ezek oly sokan voltak; annyit írtak, hogy például Budavári László összegyűjtött munkáinak elolvasására a tizedik életem vége felé szakíthatnék csak időt. No, de megtöbbszörözöm szorgalmamat, közelebbről mégismérkedek majd eggyel-

mással, legelőször talán Bangha páter legujabb könyvével, Banghára vagyok a leginkább kíváncsi, őt okosnak, igen tehetségesnek dicsérik előttem. Egy mérsékelten forradalmár, de erősen szocialista ismerősöm szinte vallomást tett egyszer előttem, így:

»A kommün bukása után hetenként a Bazilikában prédikált Bangha páter; én minden prédikációjára elmentem s egy zugba elrejtőzve hallgattam. Elrejtőzve, mondom, mert abban az időben s azok közt a viszonyok közt, állandó szörnyű félelmemben is, az akkori érzéseim mellett is, olyan hatással volt rám minden egyes prédikáció, hogy felforgatta minden eddigi gondolatomat, megintgatta az önbizalmamat, csaknem elsöpörte egy egész élet minden élménye és tanulása által szerzett, mindig szilárd és nyíltan vallott világszemléletemet, gondolkodóba ejtett s már-már rávett arra, hogy revíziót tartsak önmagamon, feladjam minden eddigi nézetemet s helytelennek tartsam még az ösztönös érzéseimet is, szóval a prédikáció csaknem egészen meghódított. Órák, sőt napok multak el, amíg föl tudtam egyenesedni, a míg megszabadultam egy-egy prédikáció hatásától és újra az lettem, aki voltam s azt mondtam, hogy: nem úgy van, nem úgy van, nem úgy van, a hogy a páter tanítja!«

Ez és sok egyéb éppen elég ahhoz, hogy kíváncsiságomat felkeltse, hogy elolvassam Bangha műveit s megtudjam, miképpen gondolkodik ő a világról s a mai magyar élet problémáiról. Majd meglátjuk...

Most azonban Prohászkaról akarok szólni, mert őt már ismerem. Olvastam tőle és róla egyetmást. Nem emlékszem rá, hogy mit — és ezt jellemzőnek tartom. Minden esetre hitről és erkölcsről volt szó a kenetteljes írásban, továbbá arról, hogy az

ember fölfelé néz és gyanánt; — ez utóbbi szavak karrikaturának látszanak, én azonban komoly jellemzésnek szánom őket. Mindig meglepett az elismerés, amelyben Prohászka még a vele nem egy nézetben levők is részesítették. Gondolatait sekélyeseknek, okfejtését erőtlennek, stílusát ékes szavak árjában szétfolyónak és magyartalannak találtam. Csupán impresszióm volt róla, de ez impresszió alapján azok közé az értékek közé soroltam, akik egyetlen egy megnyilatkozásukból megítélhetők. Az ő műveit nem fogom elolvasni, elég egy beszéd, egy mondat s ha azt sikeresen meganalizáljuk, teljes és szilárd lehet az ítéletünk. A beszéd, illetve az inkriminált mondat a napokban hangzott el Benárd Ágoston beszámolóján, ahol a püspök ur is felszólalt. Ime a mondat:

»Fehérváron négy zsidó ment a püspöki palota alatt és én ezt tudom, mert hallottam valakitől, aki mögöttük ment és jött mögöttük egy rikkancs, aki azt kiáltotta: Uj Lap, Uj Nemzedék, Nemzeti Ujság — és az egyik azt mondta: Ne kiabálj fiam, tisztességes zsidó keresztény ujságot nem vesz!«

Ez a mondat; több nem kell, hisz magában hordja mindazt a következtetést, amit Prohászka a kis esetből levon, vagy levonhatónak vél.

Tehát rossz néven veszi Prohászka Ottokár, hogy az egyik zsidó azt mondta: tisztességes zsidó keresztény ujságot nem vesz. Ezt én nem értem. Az én eszemnek idegen ész termelte ezt a gondolatot, idegen szív ezt az érzést, legalább annyira nem értem, mintha az én fülemnek, idegen nyelven, teszem tótul mondták volna. Mert hát itt a püspök ur rossz néven veszi egy zsidótól azt, hogy nem vesz olyan lapot, amely őt szidja, amely őt mindenféle rut tulajdonsággal és bűnnel terhesnek mondja és állandóan fenyegeti. Hogy hát

ez a zsidó nem örül az olyan olvasmánynak, nem kap rajta, nem siet érte két koronát fizetni. Micsoda különbség az izlések közt! Hiszen bomlott agyu, perverz érzelmű embernek tartanám azt a zsidót, ha jó érzéssel volna például az Uj Lap iránt. Hisz' a nevezett lapok nem is reflektálnak arra, nem is akarják azt, hogy a zsidók őket szeressék. A nevezett lapok határozottan azt akarják, hogy a zsidók ne szeressék őket. Mihelyt ezt a céljukat nem érnék el, megjelenne szerkesztőségükben üzleti és világszemléleti dirigensük és azt mondaná: Baj van, nem jól dolgoztok, mert a zsidók nem félnek eléggé tőletek, nem utálnak, nem gyűlölnék eléggé titeket. Én megvetném azt a zsidót, akiben nem váltana ki heves indulatot, ha azt mondják neki, hogy ő rut, ő gazember, ő svindler, ő a nemzet ellensége, ő gonosz, ő ártalmas férges az egész emberiségnek, megrontója a világnak. Ha ez nem keltene félelmet, bizonyítót és haragot abban a zsidóban, akkor azt hinném — igaz, amit róla mondanak, ő maga is érzi ezt; vagy azt hinném, hogy így gondolkozik: én majd gondoskodom az én bőrömről, a többi zsidót pedig vigye el az ördög.

A püspök ur azonban azt mondhatná, hogy ő másképpen értette, amit mondott; ő nem azt veszi rossz néven az egyik zsidótól, hogy nem örül a nevezett lapoknak, vagy nem szereti azokat, vagy nem hajlandó azokat vásárolni s így anyagilag munkájukban támogatni, mert ezt megérti ő is, hanem azt veszi rossz néven, hogy az a zsidó sérelmének nyíltan kifejezést adott, kifejezést mert adni. Édes Istenem, mondom én, hogy lehet rossz néven venni attól, akit bántanak, ha feljajdul. Még ha jogosan bántanak is. Szálljon csak magába a püspök ur, kell, hogy ő kitűnően értse hivatalból a magábaszállás mesterségét és akkor be fogja

látni, hogy így van, igaz, akit bántanak, attól nem csoda, ha feljajdul, vagy akár felmordul.

A püspök ur most azt mondhatná: ne csürjük-csavarjuk a dolgot, ő megérti a feljajdulást is, tehát nem is veszi rossz néven; de itt másról van szó, itt egy ítélet kimondásáról, vakmerőségről van szó. Az egyik zsidó azt mondta, hogy tisztességes zsidó nem vesz keresztény lapot, tehát az egyik zsidó ócsárolta a kereszténységet. Én erre azt mondom, hogy nyilvánvalóan nem erről van szó, a forma talán mást mutat, mint ami a mondás lényege, de a lényeg az, hogy az egyik zsidó a nevezett lapokról mondott szentenciát, nem pedig a kereszténységről. És még ha vonatkoztatható lenne is az egyik zsidó indulata a kereszténységre, az az egyik zsidó ösztönösen tudja azt, amit én tudatosan tudok és állítok, hogy nem azonosítható a nevezett lapok gyűlölködő, kardos-szuronyos és bunkósbotos »kereszténysége« az igazi kereszténységgel, amiről az egyik zsidónak bizonyosan vannak halavány sejtelmek.

Tehát ha azt mondta az egyik zsidó a négy közül, amit a püspök ur idéz, én megértem őt és semmi helytelent nem látok abban, amit mondott. De csakugyan mondotta-e? A püspök ur azt állítja, hogy ő tudja, mert neki, hogy úgy mondtam, denunciálták azt a bizonyos egyik zsidót. Én pedig közlöm a püspök urral, hogy az az egyik zsidó ezt a mondatot: Ne kiabálj fiam, tisztességes zsidó nem vesz keresztény lapot — ezt, így nem mondta. A püspök ur persze hitt annak, aki az egyik zsidót nála feladta, mert jól esett neki hinni, jól jött egy újabb kis adat úgy általában a zsidók ellen. És hitt a feladónak, mert nem ismeri eléggé az embert, sem a feladót, sem a feladottat, sem a többit — és mert nincs hibátlan érzéke a realitás iránt. Az ember mást mond a

rikkancsnak, ha jön és ujságok címeit kiabálja. Az ember vagy vesz, vagy nem vesz ujságot, de ezt nem indokolja, ha pedig a rikkancs erőlteti a dolgot, az ember nem szól, vagy elküldi a rikkancsot, teszem, ha dühös ilyesmit mond: erigy a fenébe. De holmi általános érvényűnek szánt szentenciát az ember semmi esetre sem mond a rikkancsnak. Ha valamit gondol is az egyik zsidó, azt nem a rikkancsnak mondja, avval ő nem törődik, avval ő nem akar közölni semmit, hanem mond valamit a második, vagy harmadik, vagy negyedik zsidónak, (lehet, hogy nem is voltak négyen, talán csak hárman voltak, vagy ketten, vagy egyen, esetleg — még kevesebben) és azoknak sem ilyesmit mond, hanem például, ha látja, hogy valame-lyik vesz egy Uj Lapot, csodálkozóan rászól: — Megörültél?

Amit a püspök ur mond, az szent igaz, de annak a valóságában, amit neki a négy zsidóról denunciáltak, kételkedem. »Mert hallottam valakitől, aki mögöttük ment...« Ez a valaki alázatos szolgálja lehetett a nagy urnak, a püspöknek. Már pedig miféle dolgokat mondanak az alázatos szolgák a nagy uraknak? Kellemes dolgokat. Csakis kellemeseket. Vagy dicsérik őket, vagy becsmértlik azokat, akiket a nagy ur nem szeret. Igazat semmiképen sem mondanak. Ha pedig a püspöknek valaki vele egyenrangú ur adta fel a négy zsidót, hát ezt is tudjuk már értékelni. Képzelnünk csak el egy jelenetet, azt, hogy német generálisok a világháború kellő közepén együtt ülnek és tanácskoznak. Mindegyik a »végső győzelemről« beszél, mindegyik megingathatatlan hitet, teljes bizonyosságot mutat a többi előtt, — belül pedig nagyon is sejti, hogy a háború elveszett. Ennek az analógiájára: két ur, egy püspök és egy civil beszélgetnek a zsidókról. Szilárd meggyőződést

mutat mindakettő a másik előtt, mely szerint a zsidók így, a zsidók úgy, minden baj kizárólagos okai a zsidók. A meggyőződésük illusztrálására, nehogy ingadozóknak lássanak, vagy hogy egyik a másik meggyőződését erősítse, hogy olajat öntsön a tüzre, — kis eseteket beszélnek el. Ezek a kis esetek azután a cél szerint, amelynek a szolgálatában állanak, idomulnak. Így került csávéba a négy zsidó, akik, mondom, talán nem is voltak négyen, hanem csak hárman, ketten, vagy egyen, — esetleg még kevesebben.

Igy fest az én szememben az a csekély történeti mag, amelyből Prohászka Ottokár következtetéseket von le, olyanfélét, hogy mondjuk: »a liberalizmus egyre szemtelenebbül üti fel a fejét!« Látjuk a kiinduló pontot, látjuk a végső következtetést s az ut a kettő közt mily sántító logika! És épen ez az a szellemi táplálék, amit fogyasztani nem tartok üdvösnek.

Bangha páter könyveit megnézem, de Prohászka műveit nem fogom elolvasni.

Első találkozásom az antiszemitizmussal

Első találkozás, tehát gyermekkoromban történt. Hét éves lehettem, amikor nyári vakációra, a nagyszüleimhez utaztam, szülőfalumba. Egy tanyán töltöttem az egész nyarat, ahonnan néha a nagyanyám bevitt a falumba. A tanyán mezitláb futkostam, de ilyenkor a falusi nyilvánosság számára harisnyát és cipőt vettem föl, úgy poroszkáltam gyalogosan sétáló nagyanyám mellett. Utjaink alkalmával csaknem mindig megtörtént, hogy amint elballagtunk egy-két parasztgyerek mellett, akik ingben, gatyában és mezitláb játszottak, vagy ögyelegtek az uton, egyszerre csak bántó kötekedésképen ez a kiáltás ütötte meg a fülemet: zsidó! zsidó! zsidó! Többnyire ezt az egy szót kiáltották, ismételve, mert gunyul, meggyalázásul ezt is elégségesnek tartották, de néha drasztikus rimet is üvöltettek melléje, amely könnyen kitalálható s amely bizonyára országos népi szólam. Engem bántott ez a guny s minden esetre erős hatással volt rám, mert több ilyen vélemény egygyé tömörülve, intenzíven él az emlékezetemben. Jól emlékszem a sunyi kis kölykekre, amint közeledtünkre abba-hagyták a játékot, elhallgattak s szótlanul bámultak s ahogy szeliden rájuk néztem, már valami gonosz kajánság zöld tüze lobogott a szemükben. Szinte éreztem az ellenséges indulatot, mert sejtettem, hogy valamire készülnek, de még kussoltak, csak amikor már vagy husz lépésnyire elhagytuk őket, akkor eredt meg a hangjuk, akkor hullott rám bántó szavuk piszka. Én dühös voltam s hogy akkor, gyerekfejjel, dühös voltam, ez természetes. De, szinte csodálatos, még most is, máig is bosszant, bánt, szégyenít ez a dolog. Ugy kell lennie, hogy az én számomra fontos ez az élmény, azt *mutatja* emlékezősém ereje s az emléke-

zéshez fűződő indulat nem csupán a gyermekori indulat felujulása, hanem egy oly állandó reakció, amely azóta újabb és újabb tápot kapott. Ehhez a kezdeti élményhez még sok csatlakozott az idők folyamán, melyeknek eredménye, hogy nem csak semmi gondolati s érzelmi közösséget nem érzek azokkal, akiknek / agya s szíve az antiszemitizmus szennyét nem tudja magából kivetni, hanem megvetem és gyűlölöm az antiszemitizmust. Mert elemezzük csak meg emlékeimet. Engem akkor bántottak és megszégyenítettek azok a gonoszkodó gyerekek. Bántottak, mert rossz indulattal kiáltották felém. Rossz indulattal, kötekedőn, azzal a szándékkal, hogy az nekem fájjon, hogy szégyeljem magam, hogy féljek tőlük. Az már itt mellékes, hogy nem voltam zsidó. Azt is kiabálhatták volna, hogy: pisze, vagy hogy: hegyesfülű. Mindegy, hogy mit kiáltottak, de bántani akartak. Az én szubjektív sérelmemet illetően mindegy, hogy mit kiáltottak. Ha tovább elmélkedünk a valami jelentőségét keressük ennek a különben ártatlannak tetsző gunyolódásnak, akkor már nem mindegy. Nem azt kiáltották, hogy pisze azt se, hogy hegyesfülű, hanem azt, hogy zsidó. Ebben azután a rossz indulaton kívül a butaság is benne van. Nem a gyerekeké, mert hisz ők csacs-kák s leszámítva azt a kis állati gonoszságot, a mellyel az idegen kutyák morogják meg egymást, csaknem ártatlanok. Hanem *azoknak* a butasága, akikről tanulták, hogy zsidónak lenni az megbecsületlenítő. Annál inkább, mert hiszen miért néztek ők engem zsidónak? Azért, mert matrózgaléros bluz, rövid nadrág volt rajtam, a fejemen szalmakalap, a lábamon harisnya és cipő! Tehát a *városi* ruhám miatt! Ellenszenvet, kötekedő kedvet keltettem a kis parasztgyerekekben, mert a városból jöttem, mert *kulturmész* volt rajtam. *Ez az*

az ellenszenv, amelyet nem felejtettem el, *ez az*, amellyel oly sokszor találkoztam. És bizonyos, hogy azokhoz a kis gyűlölködő, marakodni kész, butácska és műveletlen parasztgyerekekhez hasonló felnőttek ma is azt üvölhetnék felém, hogy: zsidó, zsidó, zsidó! Mert amint azok zsidóztak a városi mez miatt, most már zsidózhatnak lelki és szellemi hasonmásaik nem a mez miatt, hanem sok minden miatt, ami több a meznél, ami fontosabb tulajdonom és jelem, mint akkor a ruhám volt, ami a lényegem, amiatt, hogy fölvilágosodott, szabadon gondolkodó, európai kulturájú, humánus ember vagyok. (Zsidó! Zsidó! Zsidó!) Amiatt, mert igazi író vagyok! (Zsidó! Zsidó! Zsidó!) Amiatt, mert a lelki rokonom nem Szabó Dezső, hanem Flaubert. A szellemi rokonom nem Budavári László, hanem Shaw. Kollégámnak nem Kozma Andort, hanem Gorkij Maximot tartom. Mert a legszivesebben Anatole France-t olvasom, mert szeretem a matematikát, mert legkedvesebb operám az Aida, mert azt tartom, hogy a legszebb kép Rafaello »Sixtusi Madonnája«. (Fuj zsidó, zsidó, zsidó.)

A frívól nóta

Reggeli hat óra tájban a Rákóczi-uton szembe jöttek velem négyen: három férfi, egy nő. Fiatalok voltak, a férfiak fején valami fehér vászon-sipka, hasonlatos a tengerészekéhez, különben civil a ruházatuk. Nem igen néztem az arcukba, csak éppen keresztül suhantak a látókörömön; vagy mulatságról siettek jó későn hazafelé, vagy korán kirándulásra indultak, mindegy, fontos az, hogy félhangosan valami nótát énekeltek. Ez a nóta, annak néhány szava, csapta meg a fülem és az eszem; ez volt az oka, hogy egyáltalában észrevettem őket. Ennyit hallottam a nótából: »... *huszonhárom, huszonnégy, ... rohadť zsidó* ...« Ennyit és nem többet. Tehát valami elmés kis versről, valami bökkölteményről volt szó, valami olyan fajta reggeli áhitat szállott a négyek ajkáról, mint az *Ergerberger*, vagy az »*Ennek a zsidónak, de nagy hasa van*«, meg a »*Kiskertembe zsidómagot ültettem*« és a többi. Szóval egy sornak, vers-sornak a végét hallottam, hogy: ... *huszonhárom, huszonnégy*, — egy másiknak pedig az elejét, ennyit csupán: *rohadť zsidó* ... Mondjuk, hogy így végződött a sor: ... *hová mégy?*

Mellettem baktattak el, amikor ezt énekeltek, talán észre sem vettek, mint ahogy én nem vettem volna őket észre a kis népköltészet nélkül, — de mondhatom, a daluk inzultusként hatott rám. Dühbe jöttem, megálltam, utánuk néztem, szörnyű utálattal s ha célja és értelme lett volna, utánuk futottam volna, valamit mondtam volna nekik.

Visszatérek a miniatűr esemény külsőségeire, a hely és az idő alkotta keretre. A Rákóczi-uton történt, reggeli hat óra tájban. Elöttem a nyilegyenes út, végén a Keleti pályaudvar képével, fölöttem a tiszta kék ég, a nap már fölkelő s ontja sárga

fényét. Csend. Az emberek még alusznak. Békeségben alusznak. Jobbra tőlem a kis templom, ima és áhitat helye, mögötte az óriási Rókus, betegek szenvednek benne. Még nem indult meg az élet zaja, még tart a napi létért való harc fegyverszünetje, az ember most magába szállhat, vagy legalább is még nem kell, hogy kikeljen magából. És máris, a nap első jele, amellyel találkozom, a nap első hangja, amely rám ront, ez a hülye nóta. Mit várjak ezután? Mi minden van még hátra?! Szörnyűségek!

Talán különösnek tűnik fel az olvasó előtt érzésem heve és a szélsőséges szó, melyet leírtam. Ezt értem, de magamat is meg akarom értetni. Tudom, ha zsidó embernek effélét, ilyen csekélységet, ami itt egyáltalában történt, elbeszélék, fölényesen mosolyog. Teheti, részén a fölény, mert hiszen találkozott valami végtelen szellemi és erkölcsi alacsonysággal s ezen csak mosolyoghat. De én szégyenlem az esetet, engem undorít, engem lesujt. Elvégre magyarok és keresztények voltak a delikvensek, vagy szegényemberek — s bennem megvan a szolidaritás érzése; én szeretném menteni az izlést, a gondolat, sőt a cselekvés esztétikáját, mi több: *őket* szeretném menteni az embe riesség, a tisztesség számára. Az antiszemitizmusukat talán nem is bánom. Ha megmarad nézetnek vagy ha politikai akció is, de törvényes, akkor vigye őket az ördög az ostobaságukkal, hadd higgyék, hogy megölték a minden bajok arkánumát. Mit bánom én a tömegantiszemiták politikai vezetőinek, gondolatszállító bölcseinek és betüvetőinek görbe nemzetmentését. Hozzanak törvényeket, szabályozzák meg az élet menetét úgy, ahogy legcélszerűbbnek vélik, ahogy tudják. Én nem bánom a *numerus clausus*t és a *trafikrendeletet* és sok más, semmit, ami tételes intézkedés. Ha jók, ma-

radjanak, ha rosszak, majd megváltoztatják ezeket. Jó, elismerem, hogy csakugyan vannak közgazdasági, sőt más problémák s látom, hogy a problémákat mindig két-háromféleképen kísérlik megoldani rosszul, amíg valami jóhoz jutnak. De bánt az igazságtalan tömegcselekvés és bántanak a bujtogató szavak. Mert bármi legyen a végső igazság, annak a kiinduló pontja nem a »rothadt zsidózás«, nem a hősköltemény, amely azt mondja:

»Kis kertembe, zsidómagot ültettem,
Minden reggel forró vízzel öntöttem.«

Az undok szavak, a Butaság gyermekei, az undok cselekedetek pedig: éjjel a kapu alól, »üsd a zsidót!« kiáltással előugrani — a Gonoszságéi; ha a mai politika urainak van valami igazságuk, — nem az antiszemitizmusban, hanem a magyar élet rendbeszédésében, — ezek a förtelmek *azt is* csak beszennyezik.

Mondom, indulat öntött el s a dalos kedélyek után szerettem volna vágtatni s rájuk ripakodni:

— Nincs más gondotok?! Nem szégyenlitek beszennyezni a reggeli napfényt? Nem undorodtok méregport hinteni a tiszta levegőbe? Ha üdülni, kirándulni mentek, nem álljátok ezzel az otrombasággal kezdeni a napot? Kik-mik és hogyan neveltek benneteket, hol szedtétek ezt a mocskos izlést? Nem érzitek, hogy nincsen igazatok? Vagy van-e egyáltalában valami célotok? Rendes emberek, férfiak és nők, a lelkük s a tüdejük megfűrésztésére vajjon indulhatnak-e *igy, ezzel* a zöld természetbe, Isten szabad ege alá? Milyen ordinaré az ábrázatok, milyen éretlenül durva a szellemetek! Illenék inkább elrejtteni azt, ami rut bennetek. Persze megragadt rajtatok a fertőzet és megtanultátok, hogy lelketek ez undorító felbőfőgései-

vel mostanában szabadon kérkedhettek, mint perverz exhibitionisták. De vajjon igazak-e, nem hamisak-e a ti tanítómestereitek? *Ők mossák kezeiket* s azt mondják finom, diplomatikus mosolylyal, hogy *ja, ti vagytok a durva és buta tömeg, nem kell csodálkozni rajtatok*. Ők bölcsen megértének benneteket, de vajjon ti, ha elgondolkoztok, nem láttok-e át a praktikáikon s nem szégyenlitek-e a tanító mestereiteket, akiknek a durva és buta tömeg minden megnyilatkozására, válogatás nélkül, szükségük van?

Igen, a tanító mesterek!! Ők napjaink pathologikus stigmáinak a kiformalói. Ők minden esetre bűnösök ebben a kis incidensben és valamennyi ehhez hasonlóban s *az ezt magasan tullicitálóknak*, mert elindították, elnézték, mert bölcsen megértették, mert soha meg nem kritizálták, le nem intették. A tanító mesterek, a gondolkodók, szónoklók és tollforgatók, akik ugyan maguk, ez igaz, soha nem énekelték nyilvánosan e kis dalokat s személyesen nem rejtőztek a kapuk aljába.

A hősök

Az Abbázia-kávéházban ültem, az egyik köruti ablakban s éppen a Nemzeti Ujságot olvastam. Esti kilenc óra volt, illetve az új időszámítás szerint, ami legujabb korunk egyetlen vívmánya, huszonegy óra. A forradalmi idők legnagyobb eredményének a hidpénz eltörlését tartom, az ellenforradalmi idők pedig szinte lefőzték a forradalmiakat, az új időszámítás életbeléptetésével. Nem is lesz addig az én szememben tökéletes az ellenforradalom, amíg a hidpénzt újra vissza nem állítja — s ha vannak még forradalmárok, úgy *kell*, hogy azok programjának sarkalatos pontja legyen az óra belső számsorának eltörlése. Tehát huszonegy óra volt. Benn a kávéházban kevesen lézengtek, a terraszonban tele volt — szerintem emberekkel, némelyek szerint szíriai sakálokkal és csinos sakálnőkkel.

A vendégek derült hangulatban, vagy legalább is nyugodtan, feketéztek, fagylaltoztak, — én azonban a levegőt elektromosságtól feszültnek éreztem. Lehet, hogy ez érzésemnek semmi tárgyi alapja nem volt, tisztára hangulat volt az, melyet tévesen láttam rá a külvilágra. E hangulat mégis oly emlékképekből tevődött össze, melyek a világot immár évek óta elborító gyűlölettengerről valók, a hangulat anyaga a harc volt, melyet az ember ellen visel, fegyverrel, szóval, börtönnel és izzó indulattal, megkeserítvén a más és az önmaga életét, szennyest árnyat vetve még a nyári estén ránk ragyogó teliholdra is. Mikor lesz már egy ilyen, különben gyönyörű este valóban nyugodt és derűs?

De jaj a telhetetlen lírai kedélynek, jaj a szérenytelen ábrándozónak! Egyszerre vészes sikoltás, nyomában több is, kiáltás, vastag férfihangok, bö-

dülés, sürgés, felugrálnak és futnak az emberek, széket, asztalt feldöntenek, tálcát, poharat levernek, egymás hegyén-hátán menekülnek be a kávéházba. Rémület szállt meg, a hirtelen rámszuduló kép olyan volt, hogy azt kellett hinnem, legalább is ágyukkal, gépfegyverekkel támadták meg a kávéházat. Azt kellett hinnem, véres csata van itt, legalább is egyoldalú harc, népitélet, istenitélet, a terraszt holtak és sebesültek borítják már.

Elszaladtam volna, de hát hová? Beszaladjak a kávéházba, az összeszorult tömegbe? Ott ugyanis megtalálnak. Kiugorjak a terraszra s onnan az utcára? Nekiszaladhatok egy golyónak. Különben is futással föl hívom magamra a figyelmet, olajat öntök a tüzre, tápot adok a harcos indulatnak. Ott maradtam hát, ülve az asztal mellett, én, magyar és keresztény, előttem az asztalon a Nemzeti Újság. Persze, egy csöppet sem éreztem magamat biztonságban. Mert hát mit hozhatok fel védelmemre, ha megáll az asztalom előtt harmincadmagával a hős, kezében füttykös, vagy revolver, szemében tűz, eszében átkozott gondolata a harcnak, szívében kiengesztelhetetlen indulata és vágya az emberi test elpusztításának. Mi véd meg ellene? Ő magyar és állítólag keresztény. Én is az vagyok. De az nem mentség. Érzem, gondolom, tudom, hogy nem az. Az emberpusztítás éhsége tápot akar s ha kevés a zsidó, jó lesz a keresztény is.

Ez volt az érzésem. Most utólag tudom megmagyarázni ezt az érzést. Büntudat volt ez. Érzése annak, hogy én nem vagyok az ilyen harcosokkal szolidáris. Én ellensége vagyok ennek a harcnak, elítélem azt. A véleményem pedig ott ül a homlokomon. Én nem kiáltok fel a harci csapat érkeztere: *Ugy van, üssétek, én is segítek!* Az én szemem nem ragyog fel az örömtől, az

én arcom nem derül szélesre a mosolytól. Én sápadt és ijedt vagyok. Mindenféle harcok idején jaj a békességet akarónak!

De hát tudvalevő, hogy nem történt semmi. Egy kisebb csoport, vagy huszan lehettek, a Friedrich István beszéde után a Vigadó felől jött az Andrássy-uton. Mikor közeledtek, állítólag az Ergerbergert énekelték s tőlük s ettől rémült meg a kávéház népe; velem együtt. Amikor az ablakom előtt elhaladtak, rákanyarodván a körutra, már a Himnusz énekelték.

Mikor elvonultak, az emberek, azaz szíriai sákalok, visszasompolyogtak a helyükre. A nők megkönnyebbültek és csakhamar mosolyogtak, talán jól is esett nekik egy kis sikoltozás. De a férfiak sápadtak voltak, szégyelték, hogy megijedtek és hogy ettől ijedtek meg. Bizonyára az egyetlen voltam, aki nem szégyeltem az ijedtséget. Most ez volt, de valamikor Clubkávéházi eset is volt. És antiszemiták, vagy nem antiszemiták, én ismerem, sajnos, az embert.

Az *emberiesség* nem harci szónoklatokról és nem fűtykössel indul el útjára. Korunkban ritkán találkozik az ember az *emberiességgel*.

Pofon a villamoson

Amikor felszálltam, már pörben állott egymással a kalauz s egy utas. A kalauz erős, katonás ember. Az utas egy szegény asszony. Nem tudom a dolog kezdetét, de a pénz miatt keletkezett a szóváltás, úgy rémlik, hogy az asszony nem akarta a rossz kétkorónásokat elfogadni. Mondom, nem tudom a dolog eredetét, kombinációra is alig van alkalmam, de nem is az eredet, hanem a folytatás és a végső kifejlés a fontos.

Tehát a kalauz és a szegény asszony pörlekedett. Nem nagyon, csak egy kicsit, még semmi különösebb gorombaságot nem mondtak egymásnak, vitájuk abban a stádiumban állott, amit feleselésnek szoktak mondani. De mindakettő izgatott volt, az asszony arca kipirult a belső indulattól, a kalauz meg sápadt volt. Én már láttam a dolog lényegét; láttam, hogy ez a két szegényember, akiket morzsol és tép a gond, akik reggeltől estig emberi erőn felül harcolnak, akiket tüzes vassal piszkál gonosz sorsuk, akik sok-sok sérelmet naponta szó nélkül lenyelnek, hogy ez a két ember most *minden nyomorusága* miatt *egymásra* acsarkodik. Láttam én ezt, de ha ők nem látták meg magukat, lehetetlen lett volna indulatukat leszerelni.

Egy percre csend lett, de az asszony újra kezdte a lamentálást. Erre a kalauz hozzálépett és azt mondta, hogy ha nem fogja be a száját, hát pofon vágja. Az asszony megdöbbsent, de csak egy pillanatra, önkéntelenül kiszaladt a száján a szó, azt mondta a kalauznak, hogy *szemtelen*. A kalauz most pofonvágta. Az erős, katonás férfi a szegény asszonyt, még pedig nem csak úgy markirozva a pofont, hogy a szavának álljon, hanem

hévvel, erővel. Az asszony hangosan, jajveszékelve sirni kezdett.

A kocsi nem volt tele, tehát az egész jelenetet valamennyi utas látta, hallotta. A pofon után egy fiatalember, távoli padról felugrott, a kalauzhoz szaladt és rátámadt. Micsoda gyalázatos dolog ez — kiáltotta, — *hog*y szabad egy szegény asszonyt pofon vágni?! Egy kalauznak nem szabad így bánni az utasokkal; rendőrt fog hívni és a kalauzt feliratja. A kalauz sápadt volt, de nem ijedt meg, még nem bánta meg tettét, szembeszállt a rátámadó fiatalemberrel és szavaival hadakozott ellene. Semmi köze hozzá, őt az a nő megsértette, ha *»őn azt mondja nekem, szemtelen, őnt is pofon vágom!«* — Eféléket mondott a bátorlelkű kalauz. Az asszony hangosan sirt. Más utasok is közbeszóltak. A kalauz ellen beszéltek, fel voltak háborodva.

Ismét mondom, hogy a történet kezdetét nem tudom. Tegyük föl, hogy a szóharc kezdetén igaza volt a kalauznak. Igaza volt egész addig, amíg pofont ígért. Ettől a pillanattól fogva már nem volt igaza. Semmi esetre sem volt szabad pofonnal fenyegetőznie, még kevésbbé volt szabad a tettet elkövetnie.

Ott tartunk, hogy egy fiatalember és a kalauz közt folyik a heves szóváltás, a fiatalember igazságot akar tenni, rendőrt akar hívni. A kocsinak csaknem minden utasa egy véleményen és egy szándékon van vele. Két férfi azonban gunyosan mosolyog; figyelik az eseményeket és ők is beleavatkoznak. Nem részletezem tulságosan a dolgot, csak annyit közlök, hogy az egyik hangosan így szól bele a vitába:

— *Jól tette, igaza volt!*

Ezt megelőzőleg a férfi már néhány gunyos megjegyzést tett a fölháborodó s a kalauzra tá-

madó fiatalemberre, eleinte a társához intézve megjegyzéseit, de már láthatóan azzal a szándékkal, hogy a fiatalemberbe belé kössön. Eleinte csak ilyeneket mondott: *nem szeretem a kövér embereket; hogy lehet így izgulni;* — később, amikor ezek hatástalanok maradtak, a fiatalemberhez intézve, így nemeskedett az illető uriember:

— *Mindjárt kap maga is egy pofont!*

No most tartsunk rövid szemlét a szereplőkön. A kalauz keresztény. A sértett asszonyon nem láttam, hogy mi, valószínűleg keresztény. A gaztetten felháborodó fiatalember zsidó. Erőtéljes, egészséges, jóképű, huszonegy-néhány éves. A külön véleményen levő s kötekedő ur keresztény, én régóta ismerem, mert közismert sportember, amatőr birkózó volt régebben, különben zseni, hivatalnok, ő nem ismer engem.

Megint tisztában voltam a helyzettel. Tárgyilagosan, józanul, tisztességes szempontból kiindulva lehetetlennek látszott előttem, hogy valaki a kalauz pártján álljon. Mindenkit, tehát ezt a kalauzt is lehet *védeni*. De itt nem *védelemről* volt szó, hanem *teljes igazolásról, helyeslésről*, sőt többről, az illető uriember bele akart kötni a felháborodó fiatalemberbe, mind erőszakosabb kísérleteket tett, réttentő gyűlölettel nézte ágálását s odáig vete-medett, hogy a gonosz indulatu krakélerek módjára ok nélkül pofont ígért neki. Mellékesen jegyzem meg, hogy a fiatalember ezt az ígéretet vagy nem hallotta, vagy ügyesen elsiklott fölötte.

Találkoztam ismét az antiszemitizmussal. A zsidóember oktan és féktelen gyűlöletével. Akkor, amikor ezt a gyűlöletet meg nem érdemelte, amikor tisztességes dolgot cselekedett, amikor méltán háborodott fel, amikor olyasmibe kezdett, amit elintézni emberi kötelesség.

Csudálatos volt ez a jelenet, az egész szörnyű

perspektívájával, minden lelki, politikai és társadalmi mélységekbe szétfutó szálaival. Vigasztalan volt. Hihetetlen és megdöbbentő volt annak az uriembernek a szerepe. Egy brutális férfi ok nélkül, igazságtalanul pofon ütött egy szegény aszszonyt — s ő pártjára kelt ennek a betyárnak csak azért, hogy szembe kerülhessen a zsidóval. Szembe kerülhessen a zsidóval, ha mindjárt akkor is, amikor kétségbevonhatatlanul szép és tisztességes dolgot művel, szembe kerülhessen vele, beléje köthessen, szóváltást és esetleg verekedést provokálhasson és megüthesse. Ez a fontos, erre volt sóvár, éhes és szomjas, minden más: igazság, lelki esztétika, becsületbeli kötelesség, lovagiasság, mellékes volt. Fontos, minden racionális és erkölcsi értékkel szemben csak egyetlenegy dolog volt: a zsidót megütni.

A vezércikk

Egy konstruktív lapnak, talán a legkonstruktívabbnak a vezércikkét olvasom. Olvasom ezt a cikket, de olvasom párhuzamosan vele azt is, a melyet a szerző nem akart megírni, amely mégis ott van a lenyomtatott és mindenki által olvasható cikke mögött, szól persze olyan dolgokról, amelyekről a szerző dehogy is akar közlést tenni a nyilvánosság számára.

A cikk a vallással vonatkozásban álló témáról tárgyal, a katolikusok és protestánsok viszonyáról. A cikk igen egyszerű, vezércikkbe kívánczó gondolatokat tartalmaz, különben szándékában ebnek kötése a karóhoz, ugyanazon egy nótának konokul következetes pengetése. A szerző nyugtalankodó agyának produktumai közül azokat a gondolatokat tartalmazza, amelyek a felszínen uszálóknak, amelyeket a szerző, önmagába nyulva könnyedén kifog, megformál és papírra vet. Persze a felszínről való gondolatok között itt-ott csonkok, cafatok alakjában jelen vannak az agy mélyebb rétegeiből való gondolatok is, az igaziak, azok, amelyekről a szerző mit sem tud, amelyeket, ha tudna róluk, mások előtt is gondosan elrejtene. Némi rekonstrukcióval ezeket a csonkokat, véres cafatokat próbálom összeállítani, a hézagokat kitölteni s megmutatni, mi van, mi lehet egy ilyen felette konstruktív cikk mögött. Mi lehet a szobatisztára rendezett és pucolt felszínnek egy kissé mélyebb rétegű paralelje.

A cikk maga, a felszín, nem érdekel bennünket, mindazáltal, hogy az ellentétben is gyönyörködhezzünk majd, közlöm, hogy a cikknek jellemző tulajdonsága: hivatkozás a kereszténységre, mint szelid, erkölcsi erőre, hivatkozás a magyar fajiságra, szerzőnek önmaga-beállítása oly módon,

mint akinek egész lelki élete szüntelenül az és soha nem más, mint állandó szörnyű aggodalom a haza és a nemzet sorsán, mint akinek egyetlen vágya, már csecsemő korától eredőleg, minden más vágy kizárásával, hogy a haza s a világkereszténység boldoguljon, hogy ezeknek diadala elkövetkezzék és ez legyen a béke és a boldogság. A gondolat-felhámok közül, mondom: az ellentét kedvéért, idézek néhányat, persze az összefüggésükkel nem törődve.

»A protestáns szellemnek és egyházszervezetnek is megvan a maga különös jelentősége és ereje.«

»A katolicizmus és protestantizmus egyetemes nemzeti szempontból egymás mellett csak színe, ize, árnyalata az egyetlen és töretlen magyar népleleknek és örök kereszténységnek.«

»Ugy éreztem és érzem ma is, hogy Isten küldött nekünk e nehéz időkben a keresztény egyházak élére is igaz vezérmembereket.«

»Mély és igaz kereszténység, mély és igaz magyarság, belső és lényegében ugyanaz a krisztusi hit él Prohászka Ottokárban ... stb.«

»... testvérek között, kik végeredményben ugyanazon örök Krisztust vallják lelki Istenükkül.«

»Soha nagyobb szükség nem volt arra, hogy egymásban az igazi értékeket keressük és becsüljük meg.«

Agyának felszínéről ezeket az ártatlanságokat hámozza le a szerző és találja elének. Ezek a gondolatok persze közvetlenül nem érdekelnek bennünket, mert hamisak, hibásak és értéktelenek. De most nézzünk mélyebbre, lássuk meg, mi van a gondolatok mögött.

Mindenekelőtt föltűnnek a cikk jelzői és képei öntudatlan tartalmukkal. Csoportosítom őket:

»Vezuv-lelkének mélységei.«

»Legkeserűbb lángész.«

»Bizakodást csepegtet lelkünkbe.«

»*Legkiméletlenebb* önismeret.«

»Minden belső és külső erő egyenesen szorít arra.«

»... melynek összefüggő erezte soha egy per-
cig meg nem szakad.«

»Vörös mótely fertőzte meg.«

»*Vakság* kell hozzá.«

»*Oroszlánrész*.«

»Belső egységének is *oszlását* jelenti.«

»Botor *rövidlátó* ... gonosz *nemzetrontó* «

»Mélyreásott ősi ösztönök.«

»Fölütötte fejét hol itt, hol ott egy geszius, egy hang.«

»A *testvérharc* rettentő kényszerűségébe *hajszolta*,
akkorra már ott vigyorgott a gonosz esemény
mögött a budaörsi csatánál sulyosabb testvérví-
szály fekete árnya.«

»Gyülölködés sértődöttsége.«

»Nem taposták el az arra hivatottak.«

»*Gonoszok* és *vakok*.«

»Rosszhiszemű ugratás.«

»Micsoda *citromagyvelő* az, amelyből ilyen gon-
dolatlőrét lehet *kisajtolni*.«

»... ezt csak kiirtani lehet és kell mindama ma-
gyarokból, kikbe beleette magát.«

»A mesterségesen szított *ellentétek fölcsapó láng-
jait* el kell oltogatni.«

»A keresztény egység igazi összekovácsolói.«

»... ez az új ragály... meg nem mérgezte.«

»Körülárkolni és magukra hagyni kell azokat...«

»Különös hang ütődött ki...«

»... vezérembereinek összefogása.«

»... bevonulni a bűnös és idegen Budapest lelki
életébe.«

»Kik mély gyökeret vertek a keresztény lel-
kekbe...«

Egy újságcikkben a verekedésre, ütésre és üttetésre, tüzre, égetésre, szorításra, szakadásra, fertőzésre, erőszakos behatolásra, mérgezésre, elásásra, sirásásra, ököltre, harcra, eltaposásra, kiirtásra, megévésre, ragályra, kalapáccsal való verésre vonatkozó ennyi kép, ilyen orgiás garmadája mind e jónak, meglepő és csudálatos, még a mi harci időnkben is. Csupán rámutatok erre, de azt hiszem e rámutatás is legalább is gondolkodóba ejti még azokat is, akik egészen járatlanok a lélektanban. Mindezen képek jelentőségének a teljes kifejtése és meggyőző erejü magyarázása egész nagy tudományos cikket igényelne. De én azt hiszem, e rámutatás is, amelynél többet a hely szűk volta nem enged, elégséges arra, hogy legalább is megsejtsen az olvasó, hogy a közérdekű szempontoknak s a humanizmus eszméjének hig szószával leöntött, különben ártatlannak látszó cikkben, annak szavai és mondatai mögött, a képeiben megmutatkozó fantáziákban micsoda óriási erejű indulatok feszülnek, szinte ugrásra, kitörésre készen, türelmetlen és éhes vágyával a harcnak, ütésnek, üttetésnek, ölésnek, égetésnek, elásásnak, kiirtásnak, taposásnak. Csak egy lépéssel kell például tovább fejleszteni az utolsó képet, mint fantáziát: *»Gyökeret vertek a keresztény lelkekbe«*; a *ver* ige egyenes értelmére térve át: gyökeret vertek lelkekbe, valamivel, ököllel, kalapáccsal, nem is gyökeret, hanem szöveget, éles tárgyat, tört, kardot, baltát, lelkekbe, testekbe, fejbe, agyba.

Nemcsak az igék árulók, hanem a jelzők, a főnevek, a képies kifejezések. Például a lelkes emberről ez a brutális kép: *Vezuv-lelkű*. Sőt ennek is robusztus indulatu továbbképzése: *Vezuv-lelkének mélységei*.

»Legkimélettenebb önismeret« — kacérkodó, érdekes érintése ez éppen annak, amitől az efféle neu-

rózisban leledző irtózik, ami ellen hevesen tiltakoz-
nék.

»Minden belső és külső erő« — tobzódó tulhal-
mozása az erőnek, ismét öntudatlan érintése a
folyton sejtett patológikus *belső* erőnek, melyet a
cikk írója önmagában érez.

»Oroszlánrész«, — kép ez a ragadozó állatok
gyilkosságaiból, élő állatok feldarabolásából. Ha
valaki legnagyobb rész-ről akar beszélni s ahelyett
ezt a fantáziás kifejezést használja: oroszlánrész,
bár e kifejezés magában hordja azokat a képe-
ket, melyekre vele kapcsolatban rámutattam, mégis
maga e kifejezés használata még nem lehet *jel*
az író lelki alkatára. Egy ilyen kifejezésnek *jelen-
tést* tulajdonítani — lehet merő ráfogás. De éppen a
halmazat a feltűnő és áruló ebben a cikkben.
Az én számomra félreérthetetlenül beszél, bár lá-
tom, hogy közlésem és magyarázatom csak szak-
emberek számára lehet meggyőző, a laikust csu-
pán ennyire birhatja: Furcsa, de lehet benne va-
lami!

Menjünk csak zavartalanul tovább:

»Belső egységének is oszlását jelenti.« Az *osztá-
sát* szóban benne van a kielégülés után való érzésre
gondolás, egy kép: amikor a harcmezőn már
minden csendes és — a holttestek már oszlásnak
indultak.

»Legkeserűbb lángész.« A lángész-hez, ami fizi-
kálisan agy, agyvelő, épp ez az *izelésre* vonatkozó
jelző: legkeserűbb. Önmagában szintén semmi, de
mint *állandóan* a legváltozatosabb formákban je-
lentkező tünet, legalább is gyanus!

Most egyszerűen ismételjünk:

»Mélyreásott ősi ösztönök.«

»Nem taposták el az arra hivatottak.«

»... citromagyvelő az, amelyből ilyen gondolat-
lőrét lehet *kisajtolni*. Mindezek a fantáziák az

ilyen egyszerű kifejezések helyett: Mély ősi ősz-tönök, vagy: silány agyvelő, amely ily gondolatokat termel.

Ime egy cikk, amely a kereszténység jelszava mögé meghúzódott agyvelőnek a kigondolása, megnyilatkozása, mekkora szadizmust árul el. Harcias és gyilkos korunk szóval, tollal és tettel működő emberei közt sok az ilyen lelki alkatu, csak azt nem értem, hogy meddig lehetséges még az ilyen — hiszen már csaknem nyíltan megmutatkozó indulatoknak, ilyen patológikus, öntudatlan vágyaknak sikerrel hivatkozni a szelidséget, megbocsátást, megértést és türelmet tanító kereszténységre.

Azt a tényt magát, hogy a szadizmus tényleg szeret a kereszténységgel, önzetlen hazaszeretettel s más ideálokkal takarózni, még értem, hiszen rejtve akar maradni. De azt már nem értem, hogy eddig sikerült is a rövidlátókat, a jóhiszeműeket, — vagy talán a titkon szolidárisokat! — megtévesztenie, illetve azokkal önmagát szalváltatnia.

A tudományos cikk

Nézzük csak meg, hogyan ragyog az a bizonyos kurzusképes elme, hallgassuk csak meg, hogyan nyikorognak azok az »Első Turáni Kerékgyár«-ból szállított kerekek: nézzük a ragyogványt és halljuk a nyikorgást!

Efféle élvezetre szottyant kedvem, megvettem tehát a »*Magyar Kultura*« legújabb számát. Sajnos, husz koronámba került. Átnéztem az egészet s tüzetesen elolvastam benne egy cikket. Azt választottam ki, amelyik erre a szépen hangzó címre hallgat: »*Az elzsidósodott Budapest.*« A szerző nevét nem írom ide, nem fontos, annyit nem érdemel meg, hogy a neve nyomtatásban megjelenhessen, elég ennyi: *Az elzsidósodott Budapest*, ki gondolta és leírta, mondjuk, *Nemzethy Keresztély*.

Álljunk meg egy percre a címnél. Tehát: *Az elzsidósodott Budapest*. Milyen témaszegény ember is az a G. B. Shaw! Éppen most olvastam egy kis könyvét, három értekezés van benne: 1. Szocializmus milliomosok számára. 2. Az anarchizmus lehetetlensége. 3. A szocializmus illúziói. Az igaz, hogy Shaw kitűnően írta meg ezeket az értekezéseket, de mégis fájdalmasan érezzük a témák kiszerüségét. Mennyivel szebb és hasznosabb lenne, ha Shaw ilyen témákról elmélkedne: Hol lakik több zsidó, a Kőfaragó-utcában-e, vagy a Liliom-utcában? Bizony! »*Az elzsidósodott Budapest!*« Ilyent írjon az a Shaw. Akkor aztán majd világhírű íróvá lesz. Ha nem tud ilyent kitalálni, mért nem kér témát a »*Magyar Kulturá*«-tól?

No, de kezdjük meg az élvezetet, szürcsölgessünk a cikkből! Aszongya, hogy aszongya:

»*A történetíró, a filozófus, a tudós, vizsgálván Magyarország történetének utolsó ötven esztende-*

jét, főleg a Tisza Kálmán-jéle liberális és az azt követő radikális idöket, mely a két forradalomba és a román megszállásba hajtotta az országot, lehetetlen, hogy rá ne eszméljen a vezetőszererepre, amelyet az ország fővárosa ezekben az országvesztő mozgalmakban játszott... Budapest volt az a kovász, mely az országot a forradalmakba és mai kétségbeesett helyzetébe rothasztotta, és ha valaki, a bünös Budapest jelelős elsősorban hazánk mai szörnyü állapotáért.»

Tehát: A történetiró, a filozófus, a tudós. Nemzethy Keresztély azt hiszi, hogy ő történetiró, filozófus, tudós. Mintha tudós lehetne az, aki a »Magyar Kulturába« ir. Mintha történetiró volna az, aki azt hiszi, hogy a mohi csatát azért vesztették el a magyarok, mert sok zsidó segédszolgálatos volt a katonai irodákban, viszont Batu kán önkéntesei mind igazi fajtatárok voltak. Mintha bizony filozófus lenne az, aki azt hiszi, hogy ha zsidók nem lennének, akkor nyáron kellemes hídég lenne s a beléndek télen is virágozna.

No, nem baj, hagyjuk rá! Tehát: a történetiró, a filozófus, a tudós. Vizsgálván. Lehetetlen, hogy rá ne eszméljen. Hogy mire ne eszméljen? Arra a vezetőszererepre, amelyet az ország fővárosa az országvesztő mozgalmakban játszott. Erre neki rá kell eszmélni. Mert ha nem eszmélne rá, azt hinné, hogy országátalakító mozgalmak Dunavecscén, vagy Sokorópátkán történnek. *Lehetetlen rá nem eszmélnünk arra, hogy a cikkk első följedezvényé mily meglepő.*

Azután: Budapest volt az a kovász. Milyen Budapest? A bünös Budapest! Helyben vagyunk. Valakinek, vagy valaminek bünösnek kell lenni. Valakinek, vagy valaminek felelősnek kell lenni. Mert azoknak az eszméknek a jegyében, amelyeket a »Magyar Kultura« képvisel, lehetetlen bármely té-

máról tiz soron keresztül elmélkedni, hogy ki ne lássanak a csattogó fogak, amelyek harapni akarnak. Legyen bár a szóban forgó téma: az édesvízi halak tenyésztése, — *bűnösnek* kell lenni és *jelelősnek* is kell lenni, mert a kardnak le kell valakire sujtania, azt a rézfán füttyölő erre, arra!

És miért bűnös végső fokban az a Budapest? Hát igen, azért. No persze. Mert sok benne a zsidó. *»Ez a baktérium elsősorban a zsidóság»* — mondja később a történetíró, a filozófus, a tudós. Mondja. Vizsgálván. Ráeszmél. Azután még azt is mondja: *»Az itt következő lapokon részletesen ismertetni jogjuk az európai nagyvárosok zsidóságának számarányát, viszonyítva az egyébfajú lakossághoz.»* És ismerteti is. Megmondja, hogy mely városnak mekkora a lakossága s azok közt mennyi a zsidó. Így tesz Budapesttel is. Tehát a zsidó az egyik faj, a keresztény az egyéb faj. Magyar-ról, svábról, tótról nem szól. Csak zsidóról és egyéb fajról, azaz: keresztényről.

Később ezt mondja a jeles szerző: *»Mennél inkább Nyugatra megyünk, vagyis mennél közelebb azokhoz az államokhoz, amelyekben kultúra van a városokban és természetszerűleg a falvakban is, annál nehezebb a zsidóság térjoglulása.»* Ehhez csak annyit: Ajánlom antiszemitizmusnak, antiszemitá harci eszköznek: a kulturát a városokban és »természetszerűleg« a falvakban is.

Egy oldalon az európai nagy városok statisztikáját adja a szerző. Turinban a lakosok száma 335.636, ebből zsidó 2.751; Flórenben 205.589, ebből zsidó 2.513; percentben: Turinban 0.8% zsidó lakik, Flórenben 1.2%. Ezek Olaszország legzsidóbb városai. Vajjon a szerző és »elvtársai« ezekből a számokból meg tudják fejteni az olasz szocializmust és kommunizmust? Hogyne! Meg. Ők képesek rá. Egész bizonyos, hogy szerintük

Olaszországban is zsidók csinálják a kommunizmust.

Érdekes, — mondja valamire a szerző. És mi az érdekes? Az, hogy valakinek nyolc ujj van a ballábában? Nem. Azaz az is érdekes, de sokkal érdekesebb az, ami érdekes: »a budai részt szembeállítani a pestivel.« Nahát ez idegfelesztően érdekes. »Amíg Budán a zsidóság számaránya alig 9.1%, addig Pesten már a lakosság 26.3%-a izraelita.« Hihetetlenül érdekes. Hátha még tovább megyünk s az egyes utcák baloldalát összevetjük a jobboddallal. Vagy megvizsgáljuk, hogy a páratlan számú házakban és a páros számúakban lakó zsidók száma percentualiter hogy viszonylik egymáshoz. Nem tudok ennél érdekesebbet elképzelni. Valóságos detektívregény ez.

A cikk utolsó fejezete:

»Egy statisztikai dolgozatban a Lipótváros halálozási arányszám szerint van feldolgozva. A statisztikus ebből a célból három részre osztotta fel a Lipótváros területét: egy belső, egy középső és egy külső övezetre. A megejtett számítások szerint a belső területen 9.3, a középső övön 12.6, a külső területen pedig 22.4 ezrelék a Lipótváros halálozási arányszáma. Vagyis, ahol a legtöbb a zsidó, a belső Lipótvárosban, ott a legkisebb a halálozási százalék, ahol pedig a legkevesebb, a külső Lipótváros periferiáin, ott a legnagyobb a halálozások arányszáma. Sapiienti sat!«

Persze, minden értelmes ember tudja, hogy ha a Lipótváros külső periferiáit összevetjük a más-násnegyeddél, akkor is a külső periferiák halálozási arányszáma nagyobb; ha a belső Lipótvároost összevetjük a szegényebb Dob-utcával, akkor meg a Dob-utca halálozási arányszáma lesz a nagyobb.

Sapiienti sat! — mondom én, hogy micsoda ha-

misítás ez, micsoda kut- és levegőmérgezés. Sapienti sat!

De mond igazat is a szerző, a történetíró, a filozófus, a tudós. Térjünk csak vissza a bevezetésre: *»Nos, Budapest volt az a kovász, amely az országot a forradalmakba és mai kétségbeesett helyzetébe rothasztotta, s ha valaki, a bűnös Budapest felelős elsősorban hazánk mai szörnyű állapotáért.«* Hát ezt a »szörnyűt« én is megszavazom. Ennél szörnyűbbet, mint ami ma van, lidércnyomásos álomban sem élhet át az ember.

A röpelőadás

Olvasom a lapban, természetesen zsidó lapban, hogy Budavári László az »Éme« sör- és borházutcai helyiségében előadást tartott arról a bizonyos kérdésről, melyet enyhén zsidókérdésnek is nevezhetünk. Olvasom a fránya kis tudósítást, hát benne van maga az előadás is, rövid kivonatban. Jól jegyezzük meg: *nem szó szerint, hanem kivonatban*. Na mondok ezt elolvasom, mert ez engem érdekel. Az a bizonyos kérdés csakugyan létezik, nekem is vannak róla nézeteim és én szeretem az ellenkező nézeteket; ha az ellenkező nézeteket tehetséggel, okosan és intelligens módon fejtik ki előttem, az mindig megerősíti a saját nézeteimet s ez némi optimizmussal tölt el, mert azt hiszem, hogy valami olyasmiről van szó, ami érvekkel is eldönthető s az érvek harcában végre is győz az igazság.

Hát amint éppen olvasom az előadást, csak nem találom ám azokat az intelligens és okos érveket. Ellenben csodálatraméltó egyszerűségekre akadok: »*Ne higgyétek, hogy elkéstünk, a zsidók még élnek!*» Vagy: »*Az »Éme« táborát nagyon fogjuk növelni és el fogjuk tiporni azt, aki utunkba áll.*» Avagy »*Hisz mi nem akartunk mást, csak azt, hogy mindenki keresztény és nemzeti alapon álljon.*»

Istenem, én már vagy százhuszonhetedszer közeledek egészen tárgyilagossá szordinált érdeklődéssel e felé a bizonyos kérdés felé s ebből az előadásból, illetve annak a zsidó napilapban közölt kivonatából már megint nem tudok meg semmit. Pedig most már nagyon, de nagyon szeretném megtudni, hogy mit és hogyan gondoltak a kurzus antiszemitái, szeretnék már valami nagyon okos, egészen értelmes, igazságos dolgot hallani,

szavamra mondom meg is hagynám magamat győzni, belátnám, hogy csacsi voltam eddig, de most lóvá... illetőleg felnyitották a szememet, most már végre tisztán látok, ismerem a kérdés lényegét és tudom a megoldás biztos módját.

De hát csak hiába olvasok én a Budavári előadásáról, hiába olvasom a többi autorokat, azaz humoristákat, hiába közlik velem a zsidó napilapok a Prohászka, a Zadavec, a Zandrassy szóbeli és írásbeli megnyilatkozásait. Hiába, hiába, ez a Budavári-féle röpelőadás is már nem tudom hányadik, amiről olvasok — s maradok tudásra szomjazón, felvilágosítatlanul. És most, ebben a pillanatban, rettentő gyanum támad! Lehetetlen, hogy ezeknek a jó uraknak a beszédei és iratai olyan banálisak, olyan üresek, olyan frázisokat puffogtatók legyenek, mint ahogy azok élém kerülnek. Lehetetlen. Én azt hiszem, hogy azok a zsidó lapok a ragyogó gondolatokat kihagyják ezekből a szóbeli és írásbeli kiröppenésekből s az ellenállhatatlan érveket szintén elsikkasztják. De tovább megyek, azt is gyanítom, hogy a zsidó lapok nem csak a ragyogványokat lopják és sikkasztják és uzsorázzák ki a többször körülírt kedélynyilvánulatokból, hanem beleírnak, beleszerkesztenek olyan részleteket, olyan légüres terekből ugyancsak kilopott szakaszokat sőt olyan direkt zsidó szemtelenségeket, hogy a szóbanforgó ész- és szívprodukciókkal a kurzistákat egyenesen kompromittálják. Én mondom, hogy példátlan zsidó manőverrel állunk itt szemközt! A zsidó szerkesztők szerződtettek tehetséges írókat, hogy a röpbeszédek és szabad előiratokba, midőn azoknak drágaköveit vörös ceruzával áthuzzák, szürke szavakat, süket mondatokat és gondolattalan fejezeteket irjanak, orvul, galádul, mint ahogy az Babyloniában és Assyriában általánosan elterjedt szokás volt.

Ez az én gyanum és a nyomozást ebben az irányban már meg is indítottam. Ha gyanum beigazolódik, dacára annak, hogy nem volt alkalmam olvasni a röpir- és beszédek kapacitáló erejü ultramélysegeit, mert hisz azokat a zsidók kilopták, levonom a végső konzekvenciát és én is antiszemita leszek s attól a perctől fogva szentül meg leszek győződve arról, hogy minden bajnak, ami a világon, akár az Északi-sarkon, akár Paraguayban, akár Patagoniában is van, kizárólag a zsidók az okai és ha zsidók nem lennének, akkor minden teremtetten embernek úgy csurogna a nyála az általános és állandó és szünni nem akaró elviselhetetlen boldogságtól, hogy vödrökben hordanák utána.

De ha rettentő gyanum nem igazolódik be, akkor nincs más hátra — s ezt ajánlom a kurzista antiszemitáknak — zsidókkal tartassák az előadásikat s irassák röpirataikat és tendenciás könyveiket.

Az irodalom

Ismerjük a kurzus természetét, ismerjük a jelszavait — s ha valaki nem is foglalkozik irodalmi kérdésekkel, e jelszavakból kiindulva könnyen megszerkesztheti magának a kurzusképes irodalom-szemléletet s a kurzus-ember irodalmi kritikáját. Hogy milyen a kurzus irodalom-szemlélete, hát... hát... hát... most veszem észre, hogy dadogok. Hogy úgy mondjam, torkomon akadt a toll. Mert amint egy kicsit meg akartam határozni a kurzus irodalom-szemléletét, hát nem tudtam. Ezennel visszavonom tehát előbbi állításomat s kijelentem annak az ellenkezőjét: *a kurzus irodalom-szemléletét senki sem tudja megszerkeszteni*. Bizony nem, hogy egy groteszk viccet mondjak — méltót a tárgyhoz, ahhoz a bizonyos szemlélethez —: könnyebb a tévének a fából vaskarikát megszerkeszteni, mint a kurzusbéli irodalom-szemléletet. Nem lehet azt kérem előre tudni, hogy mi az az irodalom, ami kurzus-ésszel irodalomnak ismertetik el. Nem lehet azt kérem kiszámítani, hogy mit kell írni, hogyan kell írni, mit nem szabad és hogyan nem szabad írni. Muszáj-e vidámnak lenni, mert hisz' a sötét szemlélet Strindbergé, Ibsené s más efféle destruktív zsidóké. Vagy muszáj-e szomorúnak lenni, mert nem illik a mai nehéz időkben vidámnak lenni, disszonáns, tehát hazafiatlan dolog ma vidámnak lenni, holmi zsidó kabaré és bohózatírók tehetik azt csak. Szabad-e szegény emberről írni az írónak, amikor az már egyértelmű lehet az izgatással, mert hisz a szegényember sorsa rózsásnak talán még sem igen nagyon ecsetelhető ma; szabad-e gazdag emberről írni, ami már szintén egyértelmű az izgatással, mert hiszen ma a szegény embereknek megírni azt, hogy a gazdag em-

bernek valamivel talán esetleg mégis csak jobb sora van, mint az egészen szegénynek, hát ilyesmit nem lehet csinálni.

Ezt sem lehet, azt sem lehet, de hát mit lehet?! Én nem sorolom el az összes lehetőségeket s nem mutatom ki valamennyiről, hogy egyiket sem lehet, csak azt mondom, hogy a kurzusban igazi írónak nem lehet írni. Az irodalom nem bírja el azt a sok gátlást, akadályt, tilalmat, idegen erők betolakodását, azt a sok illetéktelen pozitív követelményt, amit a kurzusnak természeténél fogva támasztania kell az irodalommal szemben. Inter arma silent Musae, sőt: ciángőzben nem nyílnak virágok.

Persze irnak és szavalnak irodalomról és művészetről, de ők maguk sem tudják, hogy mit hogyan lehetne és volna szabad írniok. Két példát mondok el, hadd helyettesítsék azok a fejtegetést, remélem, kiváló erejükkel minden ellenvetést eleve leszerelnek. Valaki, az egyik kurzuslap munkatársa, a lapjának irt egy tárcanovellát. De hát honnan tudja egy kurzuslap munkatársa, hogy mitől döglök a légy, illetve, mi az, amit már elvisel a kurzus-szerkesztő. Nem tudja, nem tudhatja, ezért írta bele a novellájába ezt a szót, hogy: *one-step*. Már hogy a mulatozó társaságban a fiatalok tánagra perdültek és *one-stepet* táncoltak. A szerkesztő visszavetette a novellát, a frívól szó miatt. Ilyen szót kurzus-írónak nem szabad leírni. Bizonyára már csak azért sem, mert az olyan erkölcstelen népekről, akik *one-stepet* táncolnak, nem is írhat a kurzus-író. Nem méltók azok, kérem az írói tollra. Az író figuráinak is kérem, kurzusképeseknek kell lenniök. Istenem, mit tehetett a szegény író, élni csak kell kiáltással, de viszont fogcsikorgatva is, kitörölte az *one-stepet* és *csárdást* irt helyébe. Bizonyára így kívánja ezt, kurzusék szerint, a »ma-

gyaros» szellem. Így, még ha mindjárt *Buenos-Ayresben* játszik is a történet.

Más, szintén kurzusíró, benyújtott a lapjához egy regényt. A szerkesztő visszaadta. Mert a regény úgy vézódött, hogy férj és feleség elváltak egymástól, — mert hát honnan sejtse az a szegény kurzusíró, hogy mit kívánnak tőle. De hát a kurzusszerkesztő megmagyarázta. Új befejezést kellett a regénynek csinálni, amelyben férj és feleség nem válnak el. Kurzusregény válással nem végezhető, mert a katolikus egyház a válást nem ismeri. Igaz ugyan, hogy a protestánsok elválhatnak, vagy azok, akik polgári házasságot kötöttek, de vajjon szabad-e írónak protestánsokról és olyan egyénekről írni, akik csak polgárilag házasodtak össze. Nyilvánvalóan nem. Nem méltóak azok, kérem, az írói tollra. Csak házasodjanak, éljenek, s ha akarnak, váljanak is el, de kurzusregény hősei soha életükben nem lehetnek.

Bizonyos dolgokat tehát mégis tudunk már a kurzus irodalom-szemléletéről, ha az egészet nem is lehet megkonstruálni. De mennyi kérdés van még hátra?! Például mindjárt nem lehet tudni, hogy milyen cenzust kell megütni a mellékalakoknak, — mert amit elmondtam, az a főhős urra és főhősnő önagyságára vonatkozik. Én azt hiszem, hogy ezt a fontos irodalmi kérdést még a kurzus irodalombölcselei, még maga Császár Elemér sem, tudják, e tárgyban tisztán kombinációkra vagyunk utalva. Én a magam részéről azt hiszem, hogy a tisztességes mellékalakoknak szintén nem szabad elválni a regényben, de az intrikusoknak, akik a derék főhősök kiszípolyázására, megrontására, véruik kiszívására satöbbire törekszenek, ármányos cselszövényekkel, azoknak szabad, mert azoknak természetesen zsidóknak kell lenniök.

Lesz itt kérem még akkora irodalom, hogy az

a Flaubert, Balsac és Shakespeare még a sirban is szégyenleni fogják silány törpeségüket s nagyszabású kurzusképtelenségüket, amit fércműveikről még lápiszos pálcikákkal sem lehet levakarni.

A plakát

A plakát a politikai agitációnak szokásos eszköze. Stílusa egyszerű, tömör, világos — és rossz, tele hibákkal és magyartalanságokkal. A hangja pózosan patétikus, az őszinteség hangját még csak meg sem próbálja utánozni. Érvelése egyszerű, azaz nincs is érvelése, a plakátokon csak kijelentések olvashatók. De ezek a kijelentések aztán olyan határozottak, ellentmondást még csak fel sem tételezők, hogy csálhatatlanságuk nem is lehet kétséges. A plakátot mindig többen bocsátják ki s így a plakát szövege alatt mindenkor valamely tömegalakulat: egyesület, párt, vagy társaság neve olvasható. A plakát szövegezése és a benne foglaltak egész szervirozása mindig oly módon történik, hogy a kibocsátó alakulat egészen homogénnek tűnjék fel, mintha mindazok, akik az aláírt név mögött, hogy úgy mondjam, rejtőznek, gondolatban, érzésben, szándékban, a módszerekről való nézeteikben, de még talán a korukban és azon izlésükben is, hogy szeretik, vagy nem szeretik a sárgarépat, teljesen egyek lennének. A plakát hatása tagadhatatlan és kivételnek kell tartanunk az egyetlen esetet, amikor a plakát nyilván hiába rikoltott a házak falairól s a kávéházak ablakáról: mikor a vörös hadsereg egy kis katonáskodásra s egy kis háborusdira invitálta meg a jámbor embereket, — mert nem hinnénk, hogy akadt egy proletár is, aki éppen a plakátok impera-

tivuszainak engedelmeskedve, indult el a kaszárnnyákba.

A politikai plakát évek óta gyakori virág a mi utcáinkon. Körülbelül két és fél esztendő óta ezek a plakátok írásban és képben mind egyet mondanak. Azt mondják, hogy hát: a zsidók! Megálapítják, hogy a zsidók így, meg a zsidók úgy, aztán kiadják a jelszót, hogy: *így a zsidókat!* és *úgy a zsidókat!* Az immár óriási csokorban egyike a legujabb virágszálnak az

Éhezünk! . . .

című és kezdetű plakát. Ezt a plakátot is természetesen a nemzetközi *plakát-táv-világverseny* győztese, az *Ébredő Magyarok Egyesülete* ragasztotta szemünk elé, okulásunkra.

Éhezünk! — mondja érdemben a plakát. Én pedig azt mondom, hogy éhezik az, aki éhezik, de nem mindenki éhezik. Vannak, akik nem éheznek, hanem bőségesen és kitűnően táplálkoznak, ötfogásos ebédet esznek, mindenből csakis a legfinomabbat, ebéd után pompásan megfeketéznek és médiára, vagy igazi egyiptomi cigarettára gyujtanak. Vannak, akik valamivel szerényebbek, de még mindig igen kitűnően élnek. Vannak, akik gyengén táplálkoznak és vannak, akik éheznek. Ezt különben a plakát is így gondolja, eddig nincs is nézeteltérés köztem és a plakát között. Olvassuk tehát tovább a plakátot és nézzük meg, hogy kik azok, akik a plakáton keresztül kiáltják a szörnyű szót, hogy: éhezünk. Kik éheznek? Azt kell az első szóról hinnünk, hogy a jajszavas plakátot azoknak a szánandó embereknek a közössége bocsátotta ki, akik éheznek. Mert hiszen többes számban, többen beszélnek, sőt kiáltanak hozzánk és azt kiáltják, hogy: éhezünk.

»Mi hét esztendő nyomorúságától összetört ma-

gyarok még mindig csak éhezünk.» Helyes. Mi, akik éhezünk e hazában, — magamat is közéjük számítom, — magyarok vagyunk. Legalább is olyan magyarok, mint akik, hogy úgy mondjam, nem éheznek. Tehát: *mi, éhező magyarok.*

»Hát nem mi dolgozunk a pesti gyártól kezdve a magyar termőföldön át a bányák mélységéig minden munkahelyen?» Helyes, *mi dolgozunk, azaz mi éhezők, illetve: mi dolgozók éhezünk.* Mert ugyebár elsősorban az nem tud megélni, aki csak a munkaerejével rendelkezik, akinek vagyona nincs, aki nem vállalkozó, aki nem köt üzletet, aki a munkabéréből akar megélni, nevezzék azt fizetésnek, vagy akár honoráriumnak. Azaz mégsem egészen helyes. Mert talán mégis nekünk éhezőknek más közös ismérvünk is van, mint az, hogy magyarok vagyunk, minket *más alapon lehetne és kellene* egységbe foglalni, mint a *magyarságunk* alapján; mert *nem minden magyar éhezik.* A plakát *magyarokról* beszél, holott *nem a magyarok* éheznek, hanem *más kategória az, amely éhezik.* Ezen a ponton már gyanum támad, már kezdem kétleni, hogy végig egyetérthessünk, én és a plakát.

»A terített asztalhoz még sem mi ülhetünk!» Bizony nem! Mi éhezők nem ülhetünk a terített asztalhoz! Nem *mi magyarok.* Mert vannak magyarok, akik ugyancsak terített asztal mellett ülnek. Kezd nekem ez a plakát zavaros lenni.

»Munkánk gyümölcsének leföldrője: a láncoló árdrágító autokon robog el szenvedéseink és szégyenünk vagonlakásai mellett!»

Hohó! Itt valami tévedés van, itt baj van. Két kategória van ugyanis, éhezők és nem éhezők. A plakát rólunk beszél éhezőkről. A mi nevünkben szól. A másik kategóriának, a nem éhezőknek, azonban csak egy csekély részét említi, a *láncoló*

árdrágilókat. Ebbe én nem mehetek bele. Én kilépek ebből a plakátból, az én nevemben ez már nem szólhat, én már nem kiáltok e szón keresztül, hogy: éhezünk. Mert én igazságos ember vagyok és az ilyen sikkasztást, hogy csak a láncolókról beszéljenek, a másféle összes nem éhezőket pedig elhallgassák, ezt nem irom alá. Ez nem így van, ez hamis, ehhez nekem, bár éhezem, már semmi közöm nincsen.

Nézzük tovább, mit mondanak még ők, akik azt állítják, hogy éheznek. Őszintén megvallva, most már kételkedem abban is, hogy éheznek. Tudom én nagyon jól, hogy vannak sokan, akik éheznek, de, hogy ők is éheznek, akik a plakátot kibocsátották, ez még nem biztos. Attól még semmi esetre sem biztos, mert ők mondják. Hiszen azt már látom, hogy bizonyos dolgokban *legalább is tévednek.*

»A hazajiságot és a vele járó nyomort vigyorgva nézi barok és kávéházak jóléttől görnyedő asztala mellől, amíg nekünk az észbontó drágaság hullámai ... kiölik szívünk minden jó érzését.« Na, ezt nem ajánlanám. Ha a jó érzés kivész belőlünk, azzal még nem szününk meg éhezni.

»Ő uralkodik tovább, gyűlöli a magyart...« Ki a csodáról van itt szó? Ki gyűlöli a magyart? A csehekről beszél ez a plakát, vagy a románokról? Még azokat sem vonnám egy kalap alá ilyen föltétlen bizonyossággal.

»Hát nem mozdul meg egy komolyan segíteni akaró kéz?«

»Mozduljon meg hát a keresztény magyarság!« Mondom, hogy erről van szó! Egy kis mozgásról. Testi mozgásról, egy kis sportról. Ettől jó étvágyunk is lesz, és, mondom, rögvest lesz ennivaló, rogyásig, mindnyájunk számára. Így hi-

szik ezt az ébredő magyarok. Akik a plakátot írták. Legalább ők így mondják. Ők, akik azt mondják magukról, hogy éheznek. Akik az éhezők nevében, a mi nevünkben, beszélnek.

A gyűlés

Egy destruktív lap már megint kompromittálta az országot. Elküldte riporterét az ébredők közgyűlésére, a riporter följegyezte az ott látottakat és hallottakat, a destruktív ujság a riportot közzétette. Az ébredők kiválóságainak szónoklatait csaknem szó szerint reprodukálja a destruktív ujság — és ez az, amivel megint kompromittálja az országot, nyilvánosságra hozván egy csomó ostobaságot. Bezzeg a többi lapok, a konstruktívek, hallgattak az ébredők-nél elhangzott beszédekről. Ugy hallgattak, mint két és fél esztendőn keresztül minden olyan kis történetről, amelyet az ország érdekében palástolni kellett. Valamint például a Hamburgerné esetét, úgy nem írták most sem meg, hogy miket mondtak a főébredők. Sőt reméljük, hogy amint ama kis történetek után tették, cáfolni fogják, hogy az ébredők egyáltalán összegyűltek s ha összegyűltek is, hogy a gyűlésükön valaki beszélt és bármit abból, amit a destruktív lap rájuk ken, mondtak volna. Minden egyes mondatuk, minden hasonlatuk, minden képük a destruktív riporter által kitalált kohlmány, szemenszedett valótlanság, rágalom.

Valóban ezek a mondatok, hasonlatok és képek súlyosan kompromittálják a magyarságot, de már én csak azon a véleményen vagyok, hogy, valamint azokat a bizonyos cselekedeteket, úgy ezeket a mondatokat, hasonlatokat és képeket sem kellett volna elkövetni. Az országot *így* kellett volna vé-

deni, de *nem* úgy, hogy ha már elkövették a bűnöket, hát most már letagadjuk azokat.

Nem, én nem tagadok le semmit, kitergetek mindent, sőt kommentálom a történeteket.

Ime a mondatok, hasonlatok és képek, az én destruktív jegyzeteimmel:

Hegedüs elnök megnyitó beszédéből:

»Munkára látott újra a destrukció és *kiélesítette a széthúzás sárkányfogait*.« A kép pompás. A széthúzás sárkányfogai, azaz fogai. Az összetartás pávatollai, a torzsalkodás egérfarkja s a hasonlat csirke-esze.

»Mi megőrizzük a szent koronát is.«

Ezt is mondta Hegedüs. Én csak azt kérdezem, hogy vajjon milyen árfolyammal fogják akkor Zürichben jegyezni.

»Ki felelős a megcsonkitott Magyarországért, ki hozta ránk az újabb katasztrófát?«

Ezt kérdezte Hegedüs.

»A zsidók!« — oldották meg egyszerre valamennyien a találós kérdést.

Csak ennyit: Csudálatos, hogy két és fél éven keresztül lehetett és még mindig lehet ezt a bárgyúságot mondani, amely soha nem volt még cáfolatra sem érdemes. Csudálatos és szörnyű!

Turchányi Egon beszédéből:

»Nem szolgáltatunk anyagot a külföldi spicliknek.«

Hogyan? Hát az ébredők feladták programjukat? Tudtommal mindaz, amit az ébredők eddig csináltak és amit későbbre terveznek és tervezhetnek, mind anyag a külföldi »spiclik«-nek. Spicliknek, — mondta Turchányi. Szóval, aki a Hamburgerné-féle szörnyeseteken feljajdul, nem fojthatván el kinzó fájdalmát, az: *spicli*.

»Az antiszemita gondolat nem tűnt el az ország szívéből.«

Nem rossz. Gondolat a szívben! Csizma a spájzban! (Ez már alighanem eltűnt!) Érzés a szívben, kedves Turchányi, és: gondolat az agyban, a kobakban!

»Zsidómentes Magyarországot csinálunk!«

Véleményem szerint ez csak több százezer zsidó leölése útján lehetséges, úgy látszik, hogy az ébredő »eszme« ezt a gondolatszörnyet is magába foglalja.

És vajjon lehet-e okos embernek célja a zsidómentes Magyarország? Talán előbb mégis csak nyomoruságmentes, butaságmentes és gazságmentes Magyarországra volna szükség! És még azután is előbb jön: a lázmentes, tűzmentes, pormentes, poloskamentes Magyarország. Mi az, hogy éppen zsidómentes, mért nem mindjárt svábmentes, tótmentes, piszementes, kopaszmentes Magyarország? Miért éppen zsidómentes? Az ország boldogságának csodaszere *még mindig és már megint* ez! És mindig *csak* ez? Hogy mire rá nem érnek az urak!?

»Legeredményesebben a kecskeméti csoport dolgozik.«

Meghiszem azt! És az orgoványi!

Budavári—Buturescu:

»A végső győzelem az ébredőké lesz.«

Hindenburg és Ludendorff már kompromittáltak a végső győzelemre vonatkozó prognózisokat. Valami mást kérünk! Talán csak ilyen szerényt: »A legelső utcai verekedés az ébredőké lesz.« Egy kis honmegváltó verekedés. Egy kis eszme. Egy kis »megőrizzük a szent koronát.«

„... ennek csak akkor lesz vége, ha vagy ők, vagy mi a porondon alul maradunk.« A szórend egészen jó, igazi román szórend, de még jobb lett volna így: »ennek lesz csak vége akkor, ha

ők mi alul vagy porondon a maradnak.« Dombos az oldala lett, nem lehet ám gyere ki!

»A nemzetvédelem céljaira meginduló lapot kötelessége lesz minden igaz magyarnak támogatni.«

No de a zsidóknak is szabad lesz ugy-e? Sőt, ha már *támogatásról* van szó, nekik is *kötelességük* lesz. *Muszáj* lesz nekik, mi? Egy kis *kényszer-önkéntes* adományért nem megyünk a szomszéd-ba, mi?

Hegedüs György az egy milliót adományozó Lénárd palihoz:

»Gratulálok. Ez *egy* óriási lökést ad a dolognak.«

Igen helyes. *Egy* millió valóban csak *egy* lökést ad. *Több* lökéshez *több* millióra van szükség. No de majd talán a *zsidók!*

Pálóczi Horváth István:

»A legnagyobb kitüntetés, ami magyar embert érhet, hogy az ébredő magyarok egyesületének elnöke lehet.«

No én akkor inkább a Nobel-dijra pályázom.

A közbeszólás

A közbeszólás igen jelentékeny parlamenti műfaj. A közbeszólások jobban mutatják a kort, a melynek parlamentjében elhangzanak, jobban magát a parlamenti, sőt országos közszellemet, mint bármely más dokumentum. A parlamenti beszéd, ha érdemes ember mondja, világot vethet a közállapotokra, nagy területek áttekintését teheti lehetővé, sőt a szem elől elrejtett jelenségeket is napfényre hozhat. De a közbeszólás a lelkek rejtelmeibe ad betekintést. A beszédnek is meglehet a maga objektív célja, de az elmondójának igazi valójából nem sokat árul el, gyakran semmit, sőt valószínűleg csak jobban elfedi a beszélő szándékait, politikai és egyéni rugóit. A lelket gyakran eltakarja a beszéd, de nem mutatója az értelemnek sem; a beszéd egyrészt eleve eltökéltség s bizonyos mértékben mindig képmutatás, másrészt előzetes készülésnek, studiumnak, másokkal való együttműködésnek eredménye. A közbeszólás azonban közvetlen, gyors, meztelen és eláruló. A közbeszólás mögött mindig indulat van. A közbeszólást nem előzi meg előzetes alku mással, sem a közbeszóló alkuja önmagával. A közbeszólás mindig úgy hat, mintha a közbeszóló elszólta volna magát.

Számomra döbbenetesen érdekesek a nemzetgyűlési közbeszólások. Aki ennek a kornak a történetét majd megírja, sokat fog meríteni e közbeszólásokból. Ezek a korszellem legrikítóbb virágai, ezek adják az egész »virány« színét. E közbeszólások alkalmával a szájak, mint barlangok nyílásai nyílnak meg s végtelen sötétségek kénköves mélyébe pillanthatunk a nyílásokon át. Beniczky beszélt s ha mindent tudtunk is, megdöbbenetek bennünket a konkrét adatok. De a közbeszólók:

közbeszólta s a Beniczky történeteinek megkaptuk a lelki rugóit, amelyek mellett eltörpültek maguk a tények. A közbeszólók közbe- és elszólásaiból a gondolkodás oly pokoli aberrációját, az emberi érzések oly groteszk karikaturáját olvashattuk ki, amelytől a normális ember esze és szívére megáll. Ha ugyan normálisnak mondható ma a kivételes ember, aki logikusan gondolkodik, egyszerűek és tiszták az érzései s ösztönszerű hajlamossága van arra, hogy mindig emberséges ember maradjon.

A nemzetgyűlés bármelyik ülése bővelkedik közbeszólásokban. Legfőbb közbeszólók azok, akiknek lelki konstrukciójuk a legkurzusképesebb. A közbeszólásaik elárulják, hogy akárki beszél, bármit mond, ha igaza van is, igazat mond is és okosan és jót is akar, az ő számukra hiába beszél. Az értelem fegyvereivel ők megközelíthetetlenek. Hogy úgy mondjam, kérlelhetetlenek. A közbeszólások csaknem tisztán mutatják a kurzus igazi célját és eszközeit; ha maguk az önmagukat eláruló közbeszólók történetesen beszédet mondanak, egy órai beszéddel sem tudják oly világosan elélni állítani programjukat, céljukat és indító okaikat, mint egy-egy közbeszólásukkal. A beszédekben ők maguk is majdnem mindig valamilyen kulturmezt adnak annak, ami közbeszólások alkalmával egyszerre nyers meztelenségében ugrik elélni.

Beniczky beszél — és Szabó István, a sokorópátkai, hangosan nevet, Beniczky beszél, az emberben megfagy a vér — és Fangler Béla azt mondja: »Ma örömteljes sábesz van Izraelben.« Beniczky hidegen, objektíven bűnnek mondja a rablógylősságokat, Meskó Zoltán csaknem lirai szomorúsággal sóhajtja erre: »S ez »keresztény« ember!?« Megtörtént esetekről van szó s cél az,

hogy ilyenek ne történhessenek többé, — Patacsy Dénes azt mondja: De örülnek ennek az ellenségeink! Bodor György: Miért nem mondja, hogy mit csináltak a vörösök? Dáner Béla: Szolgálatot tesznek a zsidóknak!

Olvasom az ülésről szóló tudósítást és szörnyűködöm. Furcsa ötleteim támadnak, mert valakivel, valakikkel vitára szeretnék kelni. Az az érzésem, ha a közbeszólás nem lenne felelősség nélkül való műfaj, talán mégis okosabbak lennének a közbeszólások. Vagy ha nem is a felelősség érzése változtatná meg őket, mégis a közbeszólók félnének a következményektől; mindjárt kevesebb közbeszólás hangzanék el például, ha a közbeszólónak valamely intelligens ember megmagyarázhatná a saját közbeszólása értelmét s állania kellene az igazság érveit, amely visszaveri a nivótlan okvetetlenkedést. Mert a valóságban a szónok beszél tovább, a közbeszólóval senki érdeme szerint nem foglalkozik. Nincs, aki kijavítson, megmagyarázzon, leintsen. Furcsa ötletem támadt, szerettem volna elmenni például Fanglerhez, mondjuk interjura. Valahogy simán kezdeni vele a beszélgetést, úgy szépen, szörmentén kisimogatni belőle, hogy hát hogyan is értette azt az örömteljes sábeszt, ez-e minden mondanivalója a rablógyilkosságokról, ez-e az egyetlen gondolat, amit az ártatlan kis Duna-Tisza közti történetek az ő elméjében kiváltak? Kíváncsi vagyok rá, hogy vajjon kettős beszélgetés közben is, egy kis előzetes kikészítés, hogy úgy mondjam, gyógykezelés után is olyan-e ez az elme s ez a lélek, amelynek a közbeszólása mutatja.

A sajtókuli

Egy egyetemi városban harmincan, főiskolai hallgatók, furkósbottokkal elindultak, hogy három zsidó vallású kollégájukat igazoltassák. Megtalálták a három zsidó fiatalembert, körülfogták őket s megkezdték, megpróbálták az »igazoltatást«. Az egyik zsidó fiatalember revolvert használt s a harmincnek egyike súlyosan megsebesült. Ez a közismert, nem új, de különböző formákban megújuló tényállás, legalább is annak rövid vázlata.

Már most kiki egészítse ki ezt a vázlatot, az egyes főbb mozzanatokot kapcsolja össze, kísérelje meg az egész történetet elejétől végig rekonstruálni, akár a legapróbb részleteiben is. Amikor készen van, akár Ön, kedves Olvasóm, ezzel a művelettel, akkor közlöm Önnel, ha véletlenül még nem tudná, hogy erről az eseményről irván az egyik kurzuslap, merényletnek bélyegzi a zsidó vallású tanuló tettét, merényletnek állítja azt, hogy hogy revolvert használt.

Most álljunk meg egy pillanatra és csodálkozzunk. Ha azután tovább foglalkozunk az eseménnyel s a kurzus-lap arról szóló híradásával, akkor, félek, hogy nem értünk egyet, én és kedves olvasóm, akik pedig az által, hogy én e cikket írom s Ön azt olvassa, úgy közeledtünk egymáshoz, hogy nagyjában sok mindenről azonos a véleményünk s aránylag rövid elmélkedések után azonos konkluziókra juthatunk. Azt hiszem, máris nem értünk egyet, kedves olvasóm, különösen, ha Ön higgadt, mindent megértő és megérteni igyekvő ember, mert attól tartok, hogy erről a dologról úgy vélekedik: Hát van ilyen felfogás is, hát így is lehet ezt gondolni, ez is létezik. Ugy képzelem, hogy Ön ezt gondolja. Én pedig hevesen tiltakozom az Ön véleménye ellen és ha-

tározottan állítom, hogy ilyen felfogás nem létezik. Ezt az otromba gonoszságot csupán leírják és sok ezer példányban kinyomatják, de nincs élő ember, aki az esetről így gondolkodna. Nem így gondolja az ujsághír megírója sem, ő maga sem tartja merényletnek a zsidó tanuló cselekedetét, nem így gondolja a szerkesztője, nem így gondolja az olvasója. Mindenki tudja azt, még a kutmérgező hírek gyártói, kitalálói, hamisítói, színezői is, hogy nem merénylet az, ha hármát harmincan az országuton furkósbottokkal körülfoznak, igazotlatnak s ebből aztán az sül ki, hogy a három közül valamelyik revolvert használ. Mindenki, még ha indián is, tudja azt jól, hogy itt merényletről, még ha holtan bukna is el a harminc furkósbotosok egyike, csak a harmincak részéről lehet szó. A sajtókuli azonban, a toll e morall insannityje, aki éhbérfizetésért még a lelke üdvösségét is eladja, úgy agyalja ki a hirt, hogy merényletről ír, annál is inkább, mert a nevét nem írja a hír alá, mert nem ő, hanem a lap maga viseli az »erkölcsi« felelősséget; a lap pedig, Istennem, ki az a lap? A lap: senki. Ha ostobaságról, ha gonoszságról van szó, akkor: én nem, hanem a többiek. A szerkesztő azt mondja: Nem én irtam. A cikk »írója« azt mondja: Nem irtam alá, tőlem ilyent kívánnak, ezért fizetnek, ilyesmikre adtak generális utasítást, ilyesmik kigondolásáért, gyártásáért fizetnek engem, ez a lap »szelleme«. Így jön azután létre a hazugság, a sajtó-gonosztett, így készül el a méreg, a kutméreg, amelynek nincs gazdája, amelyet senki nem talált fel, senki nem gyártott, amelynek létrejöttéhez senki még csak segédkezet nem nyújtott, amely azonban mégis van, van és lesz, még ha senki be nem veszi is, mégis mérgez.

Ha a klubban, vagy a kávéházban az ember

szóvá teszi az ilyen kis hirt, a céhbbeliek mosolyognak a naivságon és bölcsek ők velünk, tájékoztatlanokkal, skrupulózusokkal szemben. Ártatlanul mosolyognak a kaucsukgalléru, lenhaju és kékszemű feketéző és kártyázó partnerek (partnerei a kutyának, de nem nekem!) — és, ami a fő, velünk egy véleményen vannak. »Én nem, hanem ők, a marhák«, — mindig ez a végeredmény. Mindenki szellemi és erkölcsi alibit igazol. Nagy ritkán akad egy-egy vakmerő, aki köti az ebet a karóhoz és erősíti, hogy igenis merénylet történt — s előadja az esetet még rikitóbban, mint ahogy megíródott, hivatkozik tanukra, okiratokra, hogy igenis, ezuttal rendkívüli esettel állunk szemben, a három zsidók egyike, az ő egészen hiteles értesülése szerint egészen indokolatlanul használt revolvert, mert a harmincak nem is voltak harmincan, csupán hárman, vagy ketten, vagy eggyen, vagy még kevesebben, nem is volt egynél sem furkósbot, csupán egy-egy pehelyszál, egy aznap született kis galambból, a szelidség szimbólumaként, nem is akarták a hármakat igazoltatni, csupán azt szerették volna megtudni, hogy hány óra, mert az övéké nem jár. Érvelnek, handabandáznak, letagadnak, hazudnak, — ez a ritkább fajta, a kivételes. A nagy többség siet veled egy véleményen lenni, ő is meg van botránkozva, ő is elítél, ő is rosszal, — de másnap megint olvashatod a testvéred esetét, akit éjjel hárman megtámadtak a Wesselényi-utcában, azt kérdezték tőle, hogy zsidó-e, vagy nem zsidó, s máris fejbe kólintották, olvashatod a hirt, mely szerint öcséd legalább is rablógyilkosságot, zsebmetészt és betöréses lopást követett el a kurzus ellen, gyalázta a vallást, árulta a hazát stb. stb. Olvasod a szörnyű hazugságot, a kutmérget, s megáll az eszed az elcsodálkozástól, — délután pedig megint lá-

tođ a klubban, vagy a kávéházban a hir angyali szelidségű, mosolygós, lenhaju és kékszemű gyártóját, kitalálóját, íróját, feldolgozóját, hamisítóját, nyugodtan feketézni, mert hát nem ő, ő nem, ő nem is antiszemita, sőt ő progresszív és szocialista, hanem — ők, a többiek, a lap szelleme és a szerkesztő. Rettenetes!

„Keresztény-nemzeti“ irány

Giesswein Sándor mondta egyik nyilatkozatában a kurzusról, hogy: »ugynevezett keresztény« irány. Jól esett ezt a kis módosító szócskát hallani olyan ember szájából, akit hivatalos tekintélynek is ismerhetünk el abban a kérdésben, hogy mi keresztény és mi nem keresztény. A mai politikai és társadalmi irányt feltalálói és továbbfejlesztői elkeresztelték »keresztény-nemzeti«-nek s macskul ilyennek nevezik. Az elnevezés hamis, ezt minden gondolkodó embernek tudnia kell, még talán a kurzus hívőinek is. Mert vizsgáljuk csak meg, hogy mit foglalhat magában ez a szó: *keresztény* és milyen alapon volna a kurzus kereszténynek nevezhető.

Keresztény, — ez a jelző, nemzetközien konvencionális használat szerint megillethet olyan erényeket, melyekkel az Uj Testamentum Krisztusa ékeskedett és melyek alapelvei, valamint minden valásnak, úgy hangsúlyozottan a keresztény valásoknak is. *Kereszténység* — ez a szó összetett fogalmat jelöl meg, amelynek alkatelemei: a felebaráti, minden emberre egyformán áradó szeretet, megértés és bűnök megbocsátása, szelidség, szerénység, alázatosság. Keresztény például az a férfit, aki a mondott erényekkel ékeskedik, akinek eszményképe az Uj-Testamentumban megkonstruált Jézus. Világszerte ezt értik az alatt, hogy keresztény. De kereszténynek nem nevezhető például egy köruti illatszertár, azért, mert keresztény vallásu ember a tulajdonosa. Az illatszertár ettől még marad épp olyan illatszertár, mint a többi, a tulajdonos vallása miatt magára az illatszertárra a keresztény jelző még nem alkalmazható, amint nem alkalmazható például az állami halálos-ítéleti végrehajtóra sem; organikus kapcsolat a jelző és a

jelzett szó között ez esetekben fenn nem állhat, a jelző alkalmazása tudatlanság és visszaélés lenne. Ellenben keresztény például a templom, amelybe vasárnaponként a keresztény vallásban megkeresztelkedett hívők összegyűlnek és istenes, keresztényi dolgot művelnek, imádkoznak. Egy uszoda például már nem »keresztény«, mert ott összegyűlhetnek ugyan keresztény hívek, de amit ott művelnek, ha szükséges és emberi is, nem speciálisan keresztényi cselekedet, nincs vonatkozásban az ő kereszténységükkel, hogy éppen csak uszodáról beszéljek.

Valamint azonban a köruti illatszertár nem keresztény még amiatt, mert keresztény a tulajdonosa, úgy a mai kurzus nem keresztény attól, hogy keresztény vallású emberek fejéből pattant ki a koncepciója, hogy keresztény vallású emberek gyakorolják benne a politikai hatalmat, s hogy intézményeiben keresztény vallású embereknek, legalább is azok bizonyos kategóriáinak az érdekét istápolja. Mindettől a kurzus még nem keresztény, hijával lévén a keresztényi erényeknek, legelsősorban a szeretetnek, megbocsátásnak, türelemnek, és szelidségnek. Annál kevésbbé keresztény, mert viszont ékeskedik oly erényekkel és tulajdonságokkal, amelyek a kereszténység fogalmával együtt már nem is emlegethetők. Bosszu, megtorlás, harciasság, fajgyűlölet, kiméletlenség és sok esetben kegyetlenség, bűnök elkövetése és palástolása, — mindez ellentétje a kereszténységnek. A kereszténységgel alig fér össze még az igazi bűnösök megbüntetése is, hát még az ártatlanoké! Az igazi kereszténység gondolatköréből alig fakadhatnak az uszító írások, melyeknek címe nap-nap után: *Sujtson le a kard!*

Ez a »sujtson le a kard« eszmekörű politikai szemlélet lehet magyar és nemzeti, lehet helyes

és igazságos, lehet minden járulékával együtt okvetlenül szükséges — amint hogy nem az! — és az egyedül lehetséges politika, minden jóval dicsekedhet, de a keresztény jelző azt soha meg nem illetheti, akik vele kapcsolatban a keresztény szót használják, azok bünt követnek el, lényegesen nagyobb a hamis névhasználatnál.

Istenem, a gyakorlati élet sok alantas cselekedetre is rábirja az embert, az egyént s néha az összességet. Megtörténhetik, hogy valaki, végső szorultságában, amikor már nincs másképen megoldás, talán — Uram bocsá'! még pofon is üti az embertársát. Ez megtörténhetik, de *ez* a cselekedet *nem keresztényi* cselekedet. Istenem, megtörténhetik, hogy egy társadalom, egy politikai közösség, egy egész ország, végső szorultságban valamely politikai irány — Uram bocsá'! keresztény-nemzeti — cselekedeteit követi el, de ezek már nem lehetnek az ő keresztényi cselekedetei. Istenem, cselekedetek sorozatáról, intézkedésekről és intézményekről, eszközökről és azok eredményeiről van szó, mindezek összessége menthető a végső szorultsággal, mindezek összességéről állitható, hogy okvetlenül szükségesek, hihető, hogy mások helyettük nincsenek, — ennek a bírálatával most nem foglalkozom, azonban mindezek összességének a *keresztény* jelzővel való illetését tévedésnek, a kereszténység ellen elkövetett bűnnek állítom. Így kell, hogy tudja ezt minden ember, aki magát kereszténynek vallja, így kell ezt tudnia magának Friedrich Istvánnak, Bangha páternek és Prohászka Ottokárnak, sőt még Andrássy Gyulának is odahaza, ha magukban vannak.

Mit akarnak tehát mégis ezzel a jelzővel, hogy *keresztény*? Mi közük e szóhoz? Minek nyulnak hozzá? Miért detronizálják, miért rántják le önmagukhoz, az emberi, sőt tulságosan emberi, pro-

fán cselekedeteikhez? Elvégre az, hogy a kurzus antiszemita, az még nem jelenti azt, hogy a kurzus keresztény. Sőt ellenkezőleg, ha keresztény lenne, antiszemita sem lehetne. Mindezt tudniok kellene az igazi keresztényeknek, ezt így kellene tudnia, mondom, akár Bangha páternek is. Giesswein Sándor, amint látom, *így* tudja.

Miért oly későn?

Bangha páterről szólok. Tudjuk, hogy a páter nagy beszédet mondott az egyetemi templomban. A beszéd tartama, legalább kivonatossan, közismert. A sajtó foglalkozott a beszéddel, kommentárral kísérte azt. A páter, hogy úgy mondjam, humanisztikus hangokat hallatott. Ő maga a »humanisztikus« szó helyett bizonyára a »keresztényi« jelzőt használná. Jól van, ne ragaszkodjunk a szavakhoz, tegyünk egy kis engedményt és mondjuk mi is, hogy a páter, amikor sok rut gonoszságot, a gyűlölködést, az igazságtalanságot, a hazug önámítást, az ördögi indulatokból fakadó cselekedeteket elítélte, akkor keresztényien szólt. Ismerjük el, volt a beszédében bölcsesség, igazságosság, méltányosság. Ne legyünk rosszhiszeműek, ne gondoljunk pálfordulásra, ne köpönyegforgatásra, sőt eső után köpönyegre se, annál kevésbé, mert még nem mult el az »eső«. Ne kutassunk titkos rugók, rejtett indító okok után se, ne kombináljunk ilyenekről, mert tévedhetünk is. Örüljünk a páter beszédének, tehát ne becsüljük le jelentőségét, örüljünk annyinak is, amennyit mondott és örüljünk, ha csak most mondta is. Ebbe a »most«-ba bele kapaszkodhatunk, ha mégis minden áron rekriminálni akarunk. De megtették ezt már mások, sokak részéről hangzott fel a beszéd után ez a kérdés: Mért oly későn? Több, mint két esztendeje élvezzük már az ugynevezett keresztény kurzus áldásait, gyönyörködünk annak diszes virágaiban — és csak most, több mint két esztendő múltán hallottunk jelentős ember szájából, potenciátéből és kurzusbeliéből, olyan beszédet, amely inti, szelidíti, sőt szigorúan megrója az elvakultakat. Ez intő, sőt megrovó beszéd után feltették

már sokan a kérdést, hogy mért oly későn? — de én nem átallok, hogy az immár nem új kérdést megismételjem, megismételtem pedig azért, hogy megtoldjam, hogy kiteljesítsem, hogy ne csak a páterre, hanem másokra is, mindenkre, akit illet, kiterjesszem, hogy elmélyítsem, hogy annak minden liráját: a csudálkozást, a megdöbbenést, a keserű fájdalmat kiöntsem, hogy a kérdést más formában, de hasonló tartalommal elkiáltsam: Ur-isten, hogy lehet az, hogy két esztendő alatt száz és száz megbotránkozott lélek el nem harsogta a maga vétőjét, kétségbeesett sikollyal el nem kiáltotta a maga megállj-ját, amikor a kurzust jellemző tettek dühöngtek, amikor egy egész szörnyű organizáció uszított azokra, egy még soha nem volt sajtó védte, letagadta, körmönfont ideológiával feldolgozta azokat. Felteszem a kérdést: hogy lehet az, hogy rejtékhelyeken lapult meg az emberiség, hogy a bátorság csak gonosz vakmerőség formájában jelentkezett, hogy nem akadt olyan ember, aki tehetne volna s meg is tette volna, akinek a szájából sullal és hatással hangzott volna el, hogy intő és elítélő szózatot hallatott volna. Olvástuk-e valahol, ahol nem tehetetlen és meddő panaszképen hangzott volna el, hanem leintésképen és hatással, hogy gyilkolni bűn, ártatlan embereket bántani nem igazságos dolog, hogy az élet és az épség kincs, hogy nem szabad senkinek megsérteni az emberi méltóságát, hogy senkit nem szabad bántani, még csak sérteni sem, még a bűnös felett is csak az arra hivatott tényezők és megfelelő eljárás után ítélkezhetnek, hogy nem jogosultak a népitéletek és különben is mentegetőző hazugságok az azokról szóló mesék, hogy minden ember derék, aki dolgozik és gonoszsgot nem követ el, hogy minden helyes ut elérésének meg vannak a maga észszerű és egyedül célhoz

vezető eszközei s más eszközökhöz folyamodni legalább is ostobaság, hogy nem muszáj balsorsunkban a ránk zudoló nagy károkért okvetlenül bünbakokat keresnünk.

A Bangha páter beszéde meglepetés. És az a szomorú, hogy még ez is meglepetés. Nem hangzott el ennyi méltányosság itt két esztendőn keresztül s nem is íródott le a kurzus-könyvekben és a kurzussajtóban. Pedig sok minden meg nem történt volna, ha azokat is, akik nem uszítottak, nem bujtogattak, hangos és hamis viszontvádaskodással nem palástoltak, akik maguk gáztetteket el nem követtek, legalább is egy rejtett, hallgatag s talán lélkük mélyén örömrészeket kiváltó szolidaritás nem jellemezte volna. Csak ilyen szinte kárörvendő szolidaritásra tudhat gondolni, aki felismeri annak tragikus jelentőségét, hogy a Bangha-féle beszéd csak most történt meg, és ilyen beszédet csak az egyedüli Bangha páter mondott. Pedig milyen szép lett volna, ha teszem két esztendővel ezelőtt egy főpap, kezében a kereszttel, megjelenik a nyilvánosság előtt és Jézus által tanított és parancsolt módon cselekszik; szól a vandalizmusban részegültekhez és szelidségről, megbocsátásról, szeretetről beszél. Talán lett is volna valódi hatása.

Néhány feddő szó a Ref. lelkészhez

Lelkész Ur!

Ön levelet irt a Szózatához, ezt a levelet a Szózat december 29-iki száma közölte. Ebben a levélben Ön azt állítja, hogy a magyar zsidóság a világháboru frontharcaiban számarányán alul vett részt. Állításához statisztikai számokat mellékel, állítását s a számok helyességét érvekkel igyekszik bizonyítani.

Ez az Ön levelének tartalma.

E levél alapján bátor vagyok Önt figyelmeztetni arra, hogy az akasztásokat törvény szerint Bali Mihály hóhér végzi, az utcákat az utcaseprők tisztítják, a járókelők besározott cipőjét a főbb utak mentén nem a trafikosok s nem a füszerkereskedők, hanem a cipőtisztítók pucolják ki, ha pedig valakinek lyukas a foga és fáj, az nem a konfliskocsishoz, nem is az ügyvédhez megy vele, hanem a fogorvoshoz. Azaz: kinek-kinek megvan a maga hivatása s kiki végzi a maga mesterségét. A »sutor ne ultra crepidam«-tilalom nagyjában érvényes a társadalmi munkát végző emberek közt. És igen helyes, hogy ez így van, sok kontárkodás törtenne, ha másképp lenne.

Bizony, a cipőtisztító megkeféli, kenőccsel bekeni a cipőt s kifényesíti, ellenben a tyukszemet már nem ő vágja, azt átengedi pedikűr elnevezésű távoli kollégájának. A tanár tanítja a diákokat és diákisasszonyokat, de a peres ügyeiket már nem ő intézi, hanem az ügyvéd, a betegségeiket nem ő gyógyítja, hanem az orvos. Tökéletesen kiki csak a saját mesterségéhez ért, amelyet kitanult s hosszabb-rövidebb időn keresztül gyakorolt — más terenumokra -ha bárki eltéved, nyilván tökéletlent produkál; de különösen azt szokták az em-

berek egymás figyelmébe ajánlani, hogy senki hivatlanul ne prókátorkodjék.

Milyen baj is származnék abból, ha a latin nyelv tanára vakbélroham esetén felmetszené a tanítványa hasát. Milyen kevés látszata lenne annak, ha a sebész tanítaná a leendő mérnököket geometriai analízisre. De milyen idétlen dolog lenne az, ha az elefánt táncolna, a jegesmedve kukorékolna, a kakas pedig kukorékolás helyett hajnalban azt mondaná, hogy pitypalatty!

Őn, lelkész Ur, egyelőre még nem igen érti, hogy miért tartozik mindez Önre s mi az összefüggés az elmondottam igazságok s az Ön levele közt. Majd segítek.

A lelkészi teendőket a lelkész végzi. A lelkész tartja az istentiszteletet. A lelkész oktat a vallásra. A lelkész prédikál és a lelkész imádkozik. A lelkész megáldja a hiveket. A lelkész ápolja az Istenbe vetett hitet, inti az elbizakodottakat, megfeddi, de megtéríteni igyekszik az Istent tagadókat, a lelkész vigasztalja a szenvedőket. Sok mindenféle teendője van a lelkésznek, ami szép s ami lelkészhez méltó. Akár katolikus, akár református, vagy akár zsidó az a lelkész. A lelkésznek fenkölt gondolkodásu férfiunak, vallási és erkölcsi példaképnek kell lennie.

Milyen furcsa lenne az a lelkész, aki például nyilvános mulatóhelyeken táncprodukciókat végezne. Pedig a parkett-táncosok, akik ezt teszik, egy cseppet sem furcsák. Milyen furcsa, rettentően furcsa, érthetetlen, elriasztó, kiábrándító lenne az a lelkész, aki például Bali Mihályt helyettesitené az ő mesterségében. Mert még az a lelkész is disszonáns hangulatot keltene, aki, mondjuk, fegyveresen kivonulna a lázongó tömeg ellen és löné rá. Ebben a hivatásban elképzelhető a katona, a rendőr és a védőr, — de a lelkész csak úgy

képzeltet el, csak úgy lelkész, ha kereszttel, vagy imakönyvvel a kezében szelidítő szavakkal fordul a tömeghez.

Különösen a lelkész az, aki sok mindenféle dolgot nem cselekedhetik, akinek sok minden, amit más valahogyan még csak megtehet, nem áll jól.

Tagadhatatlan, hogy az emberek a szorosan vett foglalkozásukon kívül mást is csinálnak. De azért vannak határok, vannak egymást kizáró funkciók, vannak ütköző felületek. A tanár nemcsak tanít, hanem esetleg ujságba is ír. Az ügyvéd nemcsak peres ügyeket visz, de esetleg nemzetgyűlési képviselő is és politizál.

De a lelkész nem hord kézigránátot és nem hirdet gyűlöletet. A lelkész nem harcol, különösen rut harcban nem vesz részt. A lelkész nem támad, nem rágalmoz, nem káromkodik, fenyegető röpiratokat nem ír s nem lelkész mondta el Szabó Dezső fulmináns beszédeit két esztendő előtt. A lelkész szelidíteni igyekszik az emberből itt-ott ki-ütköző fenevadat. A lelkész meg akarja akadályozni a gonosz cselekedetet.

Már most lelkész létére minek avatkozik Ön hele támadó, feljelentő félként ebbe az áldatlan perpatvarba, amely itt a zsidókérdésben folyik, minek akkor, amikor az vérre megy? Lelkészhez méltó volt figyelni azt, hogy miféle kategóriából halt meg több vagy kevesebb a fronton? Én nem vagyok lelkész, azaz, hogy a legigazabb lelkész vagyok, én küzdök az emberiségért, küzdök az igazságtalanság ellen, de az én eszközeimen kívül állnak az afféle adatok, hogy hány zsidó esett el a frontharcokban, tíz millió-e, vagy egy se. Kísérjék figyelemmel ezeket az adatokat az ujságírók, politikusok, publicisták és szociológusok — én akkor, amikor büntettek elkövetését zsidók ellen istentelenségnek kiáltom ki, nem vagyok figyelemmel

az efféle számokra. Sőt még csak nem is a zsidókat védem, mert védeném a kinaiakat és négereket is, kegyetlenség, butaság és gonoszság ellen.

Tetszett volna az antiszemita perbe akkor beavatkozni, mikor ama bizonyos dunántuliak, vasmegyeiek, szabad a vásár kiáltással megtámadták községük zsidait s néhányat megöltek. Tetszett volna akkor megjelenni, kezét az égre emelni s Isten tiltó parancsát dörgegni. Ez lelkeszhez méltó cselekedet lett volna. De ez a levél! A zsidókat feljelenteni, bevádolni most, a mai időkben? Én, ha egy zsidó se lett volna a fronton és én lennék az egyetlen ember, aki ezt tudnám, dehogy mondanám el. Most!? Isten ments.

Különben, anélkül, hogy csak egy ilyen számokra vonatkozó cikket akár zsidó, akár keresztény lapban is olvastam volna, anélkül, hogy az e kérdésre vonatkozó adatokat ismerném, állítom, hogy az Ön számadatai s a valószínűsítő érvei igen gyengék. A levelében elvégzett szellemi művelet valódi hivatlan prókátorkodás, nem sikerült jobban, mint mikor a borbély fogat huz.

Ne tessék ilyen politikát, ilyen harcias, sőt tudományos kirándulásokat csinálni, kedves Lelkesz Ur! Már ha valami furcsát akar cselekedni, akkor már inkább csak parkett-táncot tessék valahol járni, még az is helyénvalóbb lesz.

A levél olvasásakor a levél maga nem lepett meg, csupán az aláírás: »Egy református lelkesz.« Ez kiábrándító volt. Nem lett volna abban semmi különös, ha Ön azt írta volna, hogy egy bus magyar, vagy: egy haragos ember, vagy: egy antiszemita. Csak azt ne írta volna: hogy: lelkesz. Én szégyenlem magam a tettéért, mint protestáns vallásban nevelkedett ember.

Meg vagyok azonban győződve arról, hogy ha ezt a kis szemrehányást elolvassa, igazat ad nekem

és Ön is szégyenleni fogja, amit cselekedett. Bizonyos vagyok ebben, hiszen már előre voltak efféle balsejtelmei, hogy majdan szégyelnie kell magát, mert hát nem is irta a levél alá a nevét, csupán ennyit: Egy református lelkész. Tettét tehát, mint az emberek a kis piszkos dolgaikat, suttyomban követte el.

Tak és nak

Ezek igeragok. A többes harmadik személy ragjai. Például: Gyilkoltak, uszítottak, hazudnak, letagadnak. Nincsen ma aktuálisabb ragja a magyar nyelvnek, mint ez a kettő.

A tunk és unk szintén igeragok. De a többes első személy ragjai. Manapság nem igen használatosak. Nincs is rájuk szükség, mert hát oly sokat tak és nak, hogy egyelőre másról nem is lehet beszélni; már pedig ki lenne olyan bolond, hogy ilyesmit mondjon: Gyilkoltunk, letartóztatunk, kinoztunk, uszítottunk, hazudtunk és hazudunk, de viszont mindent letagadtunk.

Egyre-másra halljuk és olvassuk ezeket a ragokat, már mint az elsőket, a tak-ot és a nak-ot. Tak, nak, tak, nak, — így kattog a fülünkbe, mint a vonat kereke. Tak, nak, tak, nak. Halljuk, és olvassuk, amint a közéleti nagyságaink és kicsinységeink sorra fölszólalnak — és valamenynyien csak ezt a két igeragot használják. A jó Bangha páter volt az első, aki kiruccant a kurzus hősei ellen és azt mondta róluk, hogy: tak és hogy: nak. Most a másik páter, Zadravecz is szónokolt. Ő is igéket mondott. Csunya igéket s az igékhez ő is ezeket a ragokat ragasztotta, hogy: tak és nak. Így mondta: »A kereszténységből politikai jelszót csináltak!« Kik csinálták: Ők! Per-

sze, hogy ők. Mindig csak ők, Vitéz Adolár, Fütőkös Boldizsár, Bunkófejű Antal, Tüzesnyelvű Pál, Szeretetty Ábel, Szelidh Gyula és a többiek. Csakis ők. De mi nem.

Sorra pengetik és kattogtatják ezeket a ragokat korunk hősei. Bangha, Zdravec, Bethlen, Friedrich, Andrassy, Haller, Pekár, Szabó, Tassler, Fangler, Budavári, Szmezsányi, és mind, mind, valamennyi.

Tehát: proletárnyuzást, destruktívüldözést, antiszemitizmust csináltak. Munkások és zsidók ellen uszítottak. Letartóztattak, bezártak, ártatlanokat bántottak, kineztek, internáltak, népiéletet tartottak, utcán verekedtek, mindezt a sajtójukban agyon hallgatták, letagadták, magyarázták, védtek, a szenvedélyeket tovább szították, kádárlehelkedtek és lendvaiaskodtak; akiknek ez nem tetszett, azt elhallgattak, följelentették, bezárták, a kávéházban is lehurrogták, megfenyegettek. Tak, tak és ték.

De kik? Kik művelték mindezt?

Ők!

Közéletünk valamennyi nagyja és kicsinyje szerint: ők. Sőt mondhatnám, mivel e ragok használata általános, mindenki, minden ember szerint: csakis ők!

Egyetlen elsőszemélyű ragot még nem hallottunk. Még senki nem mondta a gonoszságokra, hogy: tam, tuk és tunk. Saját magát még mindenki kivette. Saját maga szerint senki semmiféle gonoszságot nem cselekedett. Mivel pedig mindenki azt mondja, hogy a terrort csinálták és senki nem mondja, hogy csináltuk, tehát a terror nem is volt. Ha senki nem csinálta, akkor nem is lehetett.

Erre az eredményre jutunk, tisztelt Bangha, Zdravec, Friedrich, Bethlen, Andrassy és a többi

uraimék. Ha az ő szavaikat igazaknak fogadjuk el. Ez az eredmény azonban ellenkezik a tényekkel. Ne tessék tehát az igéket ragozni. Fölösleges. Nem kell önöknek azt mondani, hogy tak, mert mi ugyis tudjuk, hogy valóban tak, még pedig nagyon is tak. És egészen fölösleges az is, ha önök nem mondják, hogy tunk, mert nem önök, hanem a tények beszélnek.

De hát mindez természetes. Mindezt előre tudtuk. Tudtuk, hogy a dolgok megtörténnek és nem akad gazdájuk. A gonoszságok elkövetettek, de nem akad senki, aki elkövette azokat.

Kár a beszédért, kár a vádaskodásért, az írásokért, az intésekért, a pálfordulásokért, az önigazolásokért. Mindenkiről tudatik minden. És ez csupán megállapítás, mert sejtjük azt is, nem fog itt senkinek még a hajaszála sem meggörbülni. De mégis tudatik, hogy ki uszított, ki művelt bármely gonoszat, viszont tudatik az is, kiben van jobb érzés, ki enyhített, ki védett, kit ment valamely kényszerhelyzet, ki próbálta meg a jót, amennyire tőle tellett. Egyelőre a mérleg ez: a gonoszok viselik lelkiismeretük furdalását, hordják a büntudatot, a jók pedig örvendenek annak, hogy ők jók. A jók örvendjenek és ők ne nyilatkozzanak. Nem beszédekre és nem hamis beszédekre van szükség, hanem igaz tettekre. A bünbánó bünösök ne vádaskodjanak általánosságban, mert hisz ezzel nem az igazságot segítik, hanem csak alibit akarnak igazolni. Ez ugyis hiábavaló. Ha csakugyan megtértek, akkor hallgassanak. Egyedül a hallgatás, az elhallgatás és visszavonulás lehet megtérésük cselekedete.

Mi történjék Anatole France-szal?

Mostanában a kurzus tollforgató legényei, mint-ha kissé szelidültek volna. Mintha elfáradtak volna, sőt talán némelyek közülök már öntudatra is ébredtek részeg álmukból. A szelidülés cselekedetének persze elhallgatásnak kellene lennie. Mert, amikor a szelidülők mégis hangot adnak, akkor aztán súlyos következtetlenségekbe esnek.

Itt volt például mostanában az a kis zsurnalisztika érdekesség: a Nobel-díj eseménye. Az irodalmi díjat Anatole France francia író kapta. Istennem, kapta, hát kapta, a dolog megtörtént, az esemény kész, utazás Stockholmba, ünnepi ülés, lakoma a királynál, díj és oklevél átvétele, dicsőítő beszédek, a kitüntetett szónoklata és nyilatkozata, — mindez megtörtént, ez a világ minden kultúrnépe számára esemény, erről a világ minden valamirevaló ujságja ír, erről Budapesten is, még a kurzus lapjainak is kell írni. Erről nem lehet nem írni.

De hát mit írjon egy kurzuslap Anatole Franceról? Anatole Francet ma a svédekkel együtt az egész világ ünnepli. Anatole Francet, a kitüntetéséről szóló híreket akár kommentálva, akár kommentálás nélkül közölve, a világ minden valamirevaló lapja dicsőíti. Mit tegyen hát Anatole Franceszal a kurzuslap? Szembe helyezkedjék az egész világgal? Ez lehetetlenségnek látszott a kurzus tollal csatabárdoskodói előtt, ettől az abszurdumtól visszariadtak. Elkövették tehát a másik abszurdumot, ők is dicsőítették, írván róla, Anatole Francet.

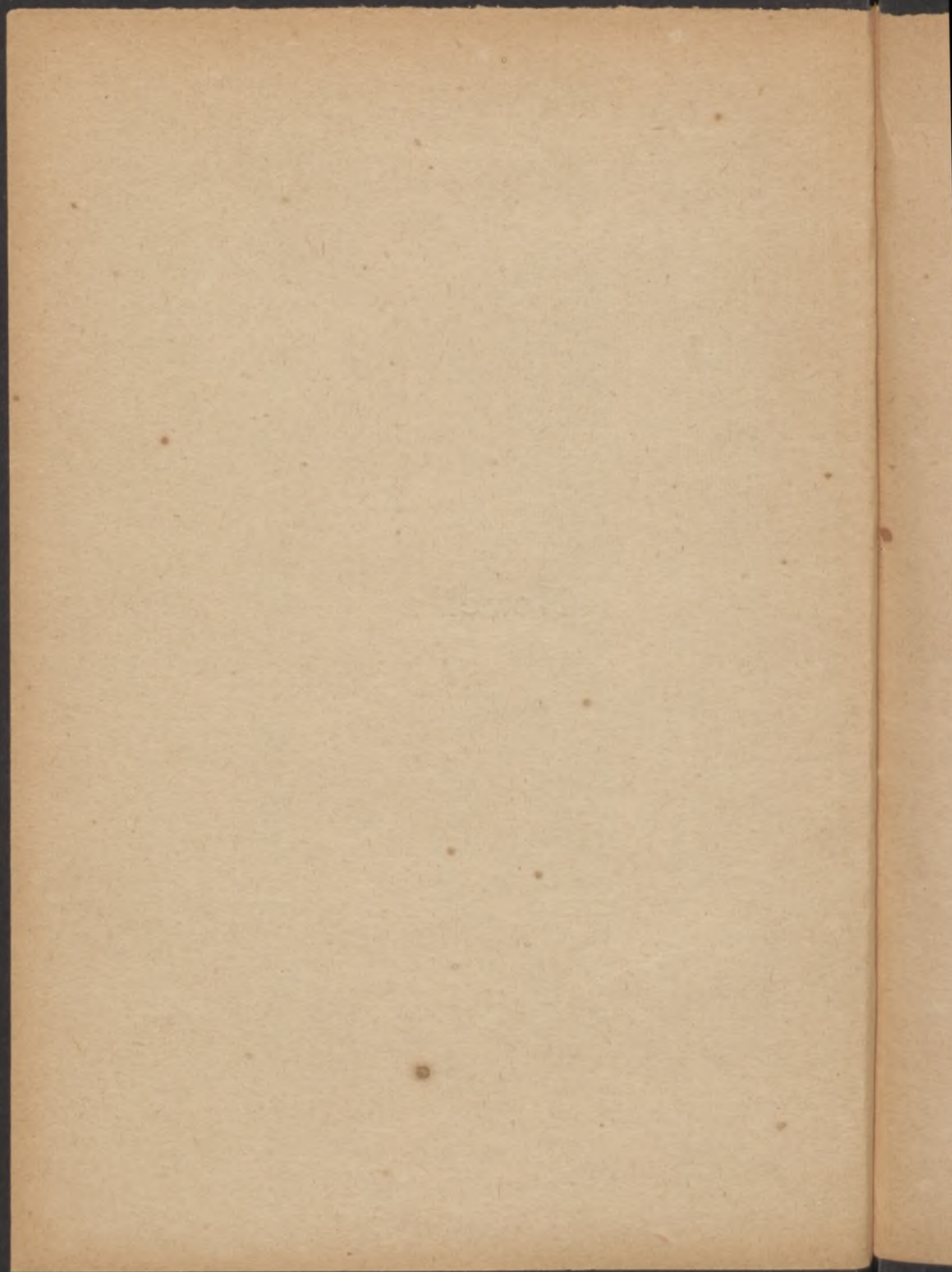
Ezt pedig nem lehet, kurzus kiváló csatabárdosai! Itt közbelépek és a történt hibát igyekezem jóvátenni. Anatole France destruktív, sőt szocialista. Majdnem zsidó. Anatole France megírta

a Pinguinek szigetét és a Thaist. Anatole Francera tehát rá kell fogni, hogy nemzetét és a keresztény vallást gyalázta, meg kell róla állapítani, hogy nem is író, csak egy tehetségtelen kontárja az irodalomnak. A díjat másnak, ha már nem Kádárnak vagy Szabó Dezsőnek adták, legalább Frederic Massonnak vagy Bérardnak, a francia Pekárnak kellett volna odaitélni. A svédek, úgy a svéd akadémia, mint maga a svéd kormány, sőt a svéd hercegek és a király is, akik nem átalloztak résztvenni Anatole France ünneplésében, nyilván destruktívok, sőt zsidók. Nem is lehetnek azok, kérem, igazi uriemberek. A svéd hercegek és a svéd kormány s az akadémikusok, kérem, zsidók, azaz másodrendű svédek. Anatole France maga is zsidó. A közönség, melynek világhírét köszöni, szintén zsidó. Még azok a kutya pinguinek is, amikről irt, még azok is zsidók voltak. Zsidó volt például Paphnucius és Sylvester Bonnard nem is abbé, hanem rabbé. A Nobel-díj botránya, azaz, hogy Anatole Francenak ítelték, a nemzetközi zsidó szolidaritás egyik vérlázító ténye. A zsidók világhatalmi törekvéseiből fakadt. Titkos szövetkezés a svéd, francia, és német zsidók közt, a világ valamennyi többi fajtája ellen. Anatole France, fuj, kezét fogott egy némettel, Nernsttel! Hát ez a hazafiság? Ez a fajszeretet? Nyilván az a Nernst is zsidó, hogy Anatole France kézzsorítását elfogadta. Anatole France megtagadta mindazokat az eszméket, amelyekért Szabó Dezső, Kádár Lehel és Lendvai-Lehner küzdenek. Anatole France nem keresztény és nem nemzeti, csupán emberi, Anatole France tehát ellensége mindannak, amit Szabó, Kádár és Lendvai István tudnak és akarnak s amit az ő gondolataik és akarásaik végrehajtói meg is próbáltak és megpróbálnak. Anatole France ellensége a kurzusnak. Anatole Francet kurzuslapnak,

kurzusszellemlő ujságirónak, irónak dicsérni nem szabad, csupán támadni, kicsíteni, tagadni, zsidóvá megtenni.

A svédekről, a svéd akadémiáról, a svéd hercegekről és a svéd királyról pedig ki kell mutatni, hogy zsidók, szocialisták, kommunisták, mint ilyenek, csupán másodrendű svédek, ők okozták Svédország megcsonkítását s tulajdonképen néger eredetűek.

Novella

Lupus et agnus

A farkasok az erdőszélen csörtettek. Szomjuság gyötörte őket, káromkodtak, valamiféle zsvány népséget is szidtak, amikor az egyik megpillantotta a fürgé patakot. Oda rohantak a patakhoz, fölébe hajoltak és elkezdtek mohón inni. Ki bádogédénnyel, ki meg csak a tenyerével meritgette a tiszta vizet. Egyszer csak felüti fejét az egyik farkas, a szeme kidülled, az orrcimpája karikásra tágul, mint amikor a farkas bárányszagot érez, mert észrevette, hogy nem messzire tőlük valami jámbor birka iszik a patakból. Az észlelő figyelmeztette közeli társait s nyomban jelentést tett Farkasnak is. Mindnyájan fölegyenesedtek, a birka felé irányították tekintetüket, az arcuk fölragyogott. Az egyik farkas elkiáltotta magát:

— Héj!

Mint a nyíl süvítése, zugott el hangja a birka füle mellett. A nyavalyás birka megremegett. Értette a szót, de nem mozdult, úgy tett, mintha nem hallotta volna, vagy mintha nem venné magára. Nem is volt nehéz mozdulatlanul maradnia, mert a hirtelen ijedtségtől egy percre megdermedt.

— Héj! — süvitett újra az éles hang.

— Héj, te jó madár!

A birka most gépies engedelmességgel, ahogy

életében megszokta, fölegyenesedett és a farkasok felé nézett.

— Hozd csak közelebb az irhád!

— Zu mir!

A birka nem igen akart mozdulni. Bizony, jobb lenne szépen befordulnia a patak vizébe és többé föl sem buknia. A szíve nagyon nehéz volt.

Most Farkas szólt feléje, finoman, szinte barátsággal:

— No, jöjjön csak ide!

A birka most már elindult. Valami enyhe remény ömlött el mellében, hiszen csaknem jóindulatu volt a hívó szó. Elindult és lassan ment a farkasok felé. A farkasok szeme szikrázott és nyelték a nyálukat.

Farkas, ahogy a birka elébe érkezett és illedelmesen, kalaplevéve megállt, mosolyogva kérdezte:

— Miért zavarja ön a vizet, amikor mi iszunk?

A birka bajról feledkezve, csaknem bátran felelt:

— Én zavartam a vizet? Nem is zavarhattam, hisz önök állnak fölül, én pedig alul.

— Áh, igen! »Superior stabat lupus.« Nagyon helyes.

És Farkas elnevette magát. Nevetését rekedt, röhögő kórus kísérte.

— No, de ön tavaly rágalmazott bennünket!

A birka szaporán védekezett:

— Ó, dehogy. Isten ments! Hogy is rágalmaztam volna önöket, hisz önök tavaly még nem is léteztek.

Farkas újra nevetett, csengő, irgalmatlan nevetéssel:

— Helyes. Tavaly még csakugyan valahol a fennében voltunk. De hát... üsse kő, ha nem tavaly rágalmaztál, akkor az idén! Az idé-énn! Ha pedig te nem, akkor az apád. Vagy az anyád, vagy a

testvéred, vagy akármelyik pereputtyod. Te, vagy ti, a cinkostársaid, mindegy!

Farkas arca már sápadt volt, szemei villogtak, csengő szabályos hangja már eltorzult. A birka, aki sok történetet hallott a farkasokról, szeretett volna most fölsikoltani és térdre rogyva, zokogva és jajveszékelve könyörögni. De tehetetlen volt. Csák állt és hallgatott. A farkasok közelebb húzódtak hozzá, egészen körülvették, némelyik felhördült vágyainak ostorcsapásai alatt, izmaik megrándultak, egyik a fogait csattogtatta, valamennyinek száján és orrán zöldfényű, kengőzős lehelet lobbant ki.

A birka dermedten hallgatott. Az egyik farkas rábődült:

— Talán beragadt a szád? Majd mindjárt kinyitjuk!

»Majd mindjárt kinyitjuk« — kopogtatta a birka agyát s a könnyei megeredtek és sűrűn potyogtak. Sirástól meg-megszakitva mekegte:

— Nincs is nekem ap-á-m. Á-árva gyermek vagyok. Az anyá-ám ré-égen meghalt. Egy testvérem volt, az elesett a há-áboru-uban.

— Elesett? — ismételte valaki vérfagyasztó gunnyal.

— Szóval: te nem zavartad a vizét, neked nincs apád, anyád sincsen, testvéred sincsen, neked semmid sincsen, te semmit nem csináltál, te olyan vagy, mint a ma született bárány.

— Igenis, kezét csókolom — mekegte a birka, föltámadó reménységgel.

— Hm. Nincs. Te nem és neked nincs. Te tagadsz. Tehát... én hazudok!!

A birka megdöbbent. Ekkor az egyik farkas iszonyu csapással sujtott az arcába. A birka bal-szeme rögtön kifordult. A farkas felüvöltött a gyönyörtől.

— Hát ugy-e hazudik a nagyságos ur? Az anyád keserves ...

— Hazudik vagy nem hazudik?

Rettentő csapás; a birka kifordult szeme szét-pattant. A farkasok kórusban üvöltöttek.

— Nem hazudik — lihegte a birka.

— Nem hazudik? Hiszen akkor *igazat* mond! — üvöltött egy másik farkas és hévvel ütött a birka fejére. A birka koponyacsontja megrepedt.

— Igazat mond.

— Akkor hát *te* hazudsz!

Ütés. Reped a koponya.

— Hazudsz, vagy nem hazudsz?

Ütés. Szakad a bőr, törik a csont.

— *En* hazudok.

— U-ugy? Hazudsz, kutya? Hazudni *mersz*?

Vágás. Csurog a vér.

— Hát hazudtál, griffmadár? Ugy-e, hogy van apád is?

Szurás.

— Van apám is.

— Ugy-e két apád is van?

Rugás.

— Jaj, két apám van.

Törés.

— Ugy-e három apád is van?

Égetés.

— Jaj, három apám van.

Ütés.

— Ugy-e annyi apád van, ahányat akarunk?

Reszelés

— Jajjaj, száz apám van!

Ütés.

— Ugy-e, gyilkoltál?

— Igen, gyilkoltam.

Rugás.

— Ugy-e, raboltál?

Sok, sok ütés, törés.

— Igen, raboltam.

Szurás

— No, ugy-e, hogy rágalmaztál bennünket?

Égetés.

— Igen.

Törés.

— No, ugy-e, hogy zavartad a vizet, amikor ittunk?

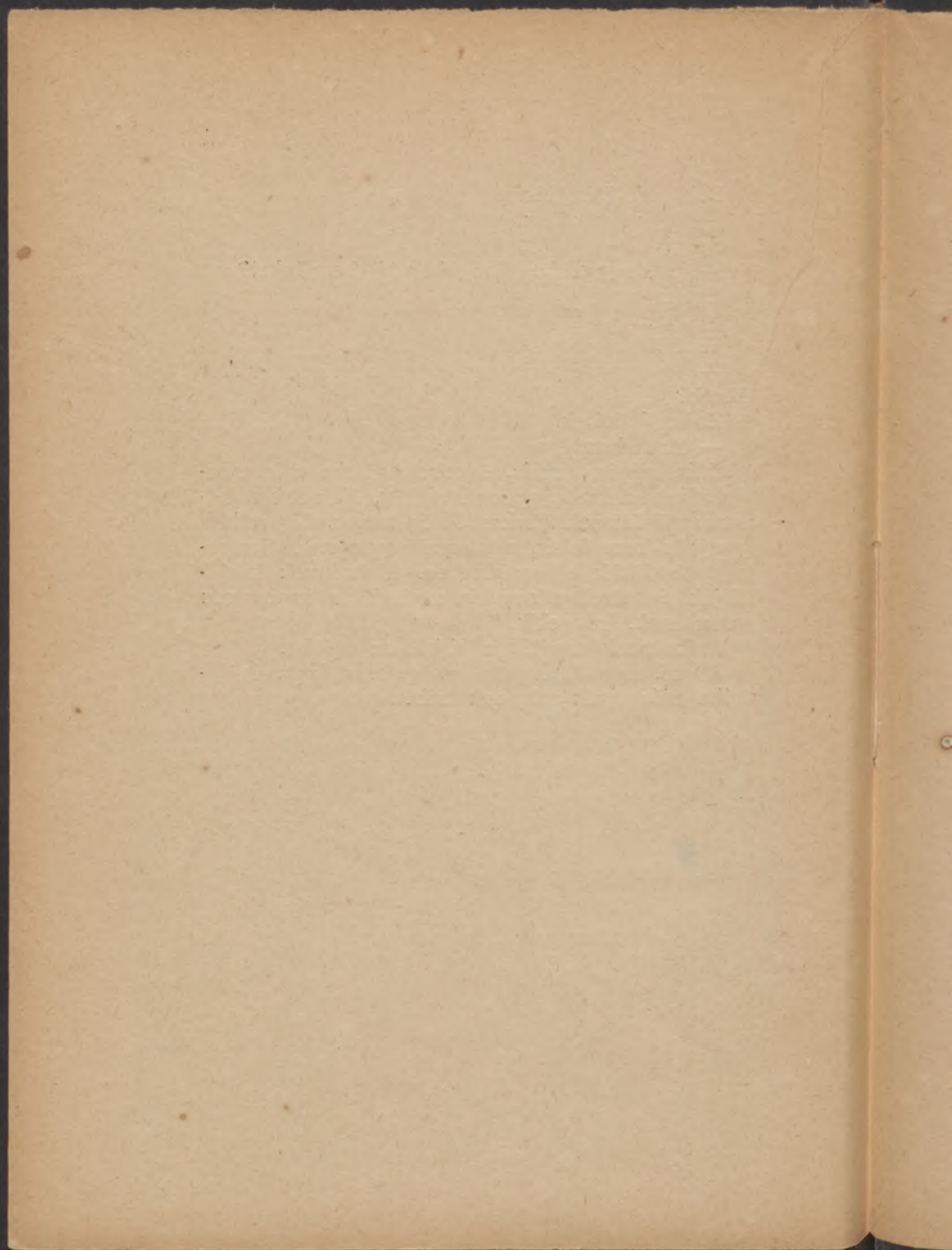
Zuhogó ütések.

— Zavartam.

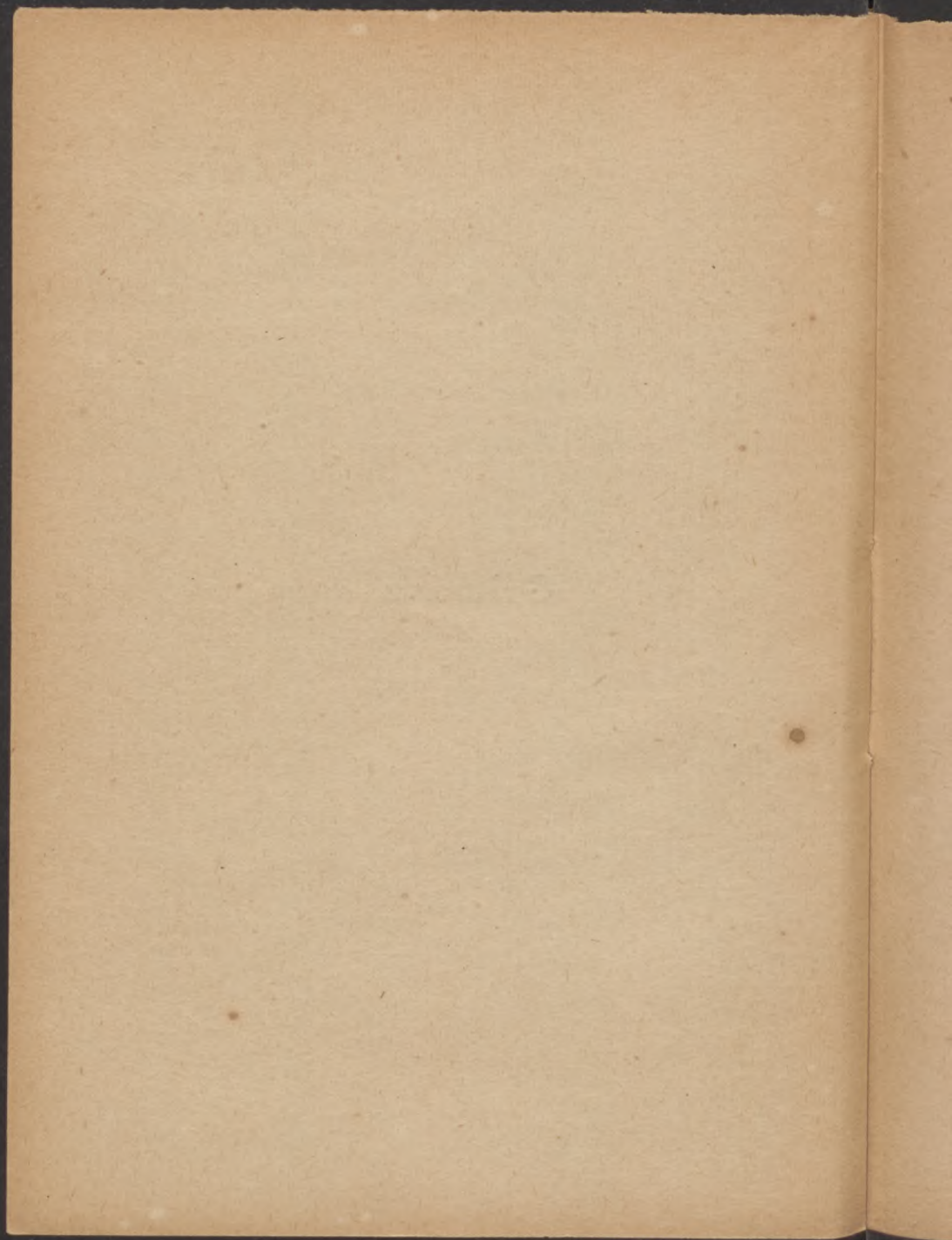
Ütés, vágás, szurás, égetés. A birka már mozulatlanul fekszik, gyöngén piheg. A farkasok kórusban üvöltenek. Farkas áll és komor. Cigaretára gyujt, a keze fehér, a körmei ragyognak. Gamasnija tündöklök a napfényben. A farkasok körülállják és türelmetlen várakozásukban keservesen vonyítanak. Int nekik.

A farkasok elvitték a birkát az erdőbe.

A szél zugott, zugatta, nyögette a fákat és lóbálta erős ágaik sok, sok terhét.

Grimász

A zsidó

(Képtelen természetrajzi tanulmány)

A zsidó, miként azt egy Darwin nevű angol-zsidó kimutatta, a majomtól származik. Ezért van az, hogy a zsidó utánozza a keresztényt s ezáltal a gyanutlan embert, faját s erkölcsét illetőleg gyakran megtéveszti.

A zsidó termete hosszukás és kerek, magassága egy méter és ötven centi és egy méter kilencven centi közt változik, már aszerint, amint a kis Kohnról, vagy a dromedár Jakabról van szó. Szélessége néha ennél is több. A zsidó válla csapott, fülei elágazók, lábai karikásak, amelyiké nem, az csal. Mivel pedig a zsidónak kedvenc faji szokása a csalás, manapság már több egyenes lábu és szabályos fülű zsidót látunk, mint görbelábút. Törvényhozási intézkedésre van e tekintetben is szükség.

A zsidó a föld minden táján található, részint szabadon, tehát vad állapotban az utcán és a kávéházakban, részint az ember által megszelídítve: internáló táborokban. Hazánkban fordul elő leggyűrűbben, nyilván azért, mert az itteni éghajlati viszonyok a legkedvezőbbek fejlődésére. A botbüntetésről szóló nemzeti törvényünk éppen az éghajlati viszonyok megváltoztatását célozza, amennyiben a természetes csapadék pótlására még mesterséges csapadékról is gondoskodik a zsidók számára.

A zsidó libahussal, sólettel és retékkel táplálkozik, tehát húst is, növényi eledelt is fogyaszt, azaz vegyestáplálkozásu. Kártékony volta már ebben is megnyilvánul, mert táplálkozása által elvonja az ember elől a libát, a babot és a retket. Tisztességes zsidó csakis füvet és kvarcot eszik. Ezért nem igaz az, amit Friedrich István és más »keresztény« vallásu előkelőségek mondanak, hogy vannak *tisztességes* zsidók is.

A zsidó kedvenc szokása a kereskedés. De kereskedésen felül majomtermészete folytán az ember valamennyi ténykedését elleste és utánozza. Így tudománnyal is foglalkozik (Ehrlich, Einstein, Pikler, Goldziher), költ (Heine), ír (Zangwill), zenét szerez (Bizet, Goldmark), fölhalál (Nobel), utazik (Stein) stb. stb. De ezek csak a fölületes szemléltető téveszthetik meg, aki azonban az igazat a hamistól meg tudja különböztetni, az látja a nagy különbséget a felsoroltak és például: Csarada, Timon, Kajuch, Kmetty, Vozáry, Bellaaghné és Kmoskó között.

A zsidó, ha a majomtól származik is, azért tulajdonképpen báránybőrbe bujt farkas, sőt ereiben tigris- és hiénavér is csörgedez, ami, tekintve e faj erkölcstelenségét, éppen nem csodálatos.

A zsidónak érényei nincsenek, mert ha gyógyít, ezt a honoráriumért teszi, ha tanít, ez a fizetésért van, ha ingyen gyógyít, akkor látszatot akar kelteni, ha elment a háboruba, ezt azért tette, mert muszáj volt neki, különben bezárták volna, ha elésett, ezt biztosan nem szándékosan tette, hanem elszámította magát. Csakis bűnei vannak a zsidónak. A zsidó idézte elő a világháborút, ő okozta annak az egyik fél által való elvesztését és a másik fél által való megnyerését, különben egészen biztos, hogy a háboru remis-vel végződött volna, azaz egyenlő hadállásban abbahagyták volna.

na a küzdő felek s a dijon osztozkodtak volna. A zsidó csinálta a forradalmakat és a bolsevizmust, ő vezette félre és mételyezte meg az orosz nemzeti keresztény Lenint, a zsidó csinálta a drágaságot, a nagy hideget, a szénhiányt, a nyári negyvenfokos meleget, az éhinséget és a spanyol-járványt. Szerintem helyesen nem spanyol-, hanem zsidó járvány ennek a neve. Az a zsidó pedig, aki spanyol-járványban meghalt, csupán a keresztény spanyol-halottakat utánózta, nem tudván ellenállni letagadhatatlan és fönt már méltatott majomtermészetének.

Egy kis nemzetvédelem

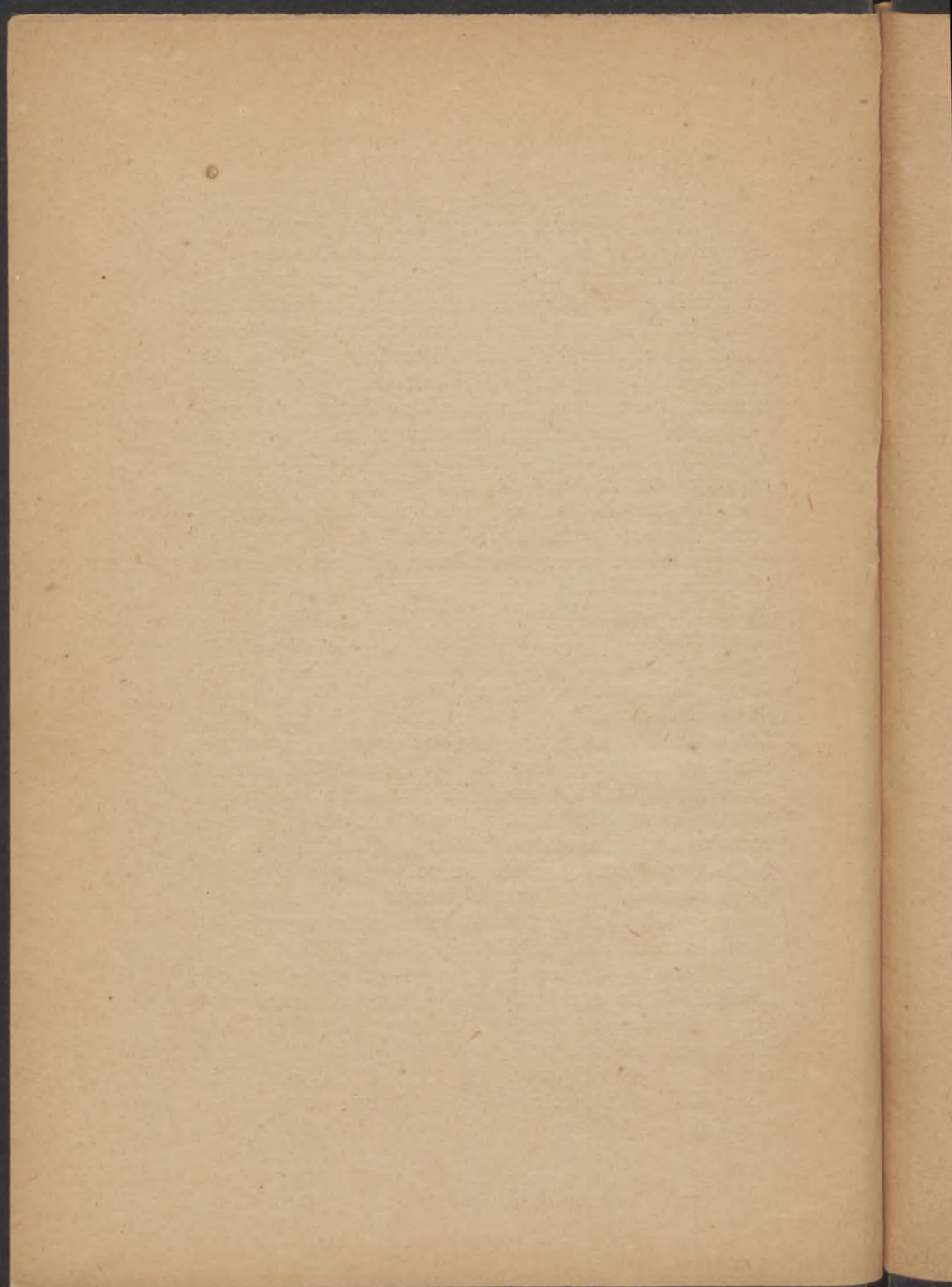
A m. kir. bölcsvári csendőrkerületi parancsnok leirata. Nem igen iktatandó. Szolgálati jegy és szabad jegy. Titkos, azaz zsidók ingyen nem láthatják. Bölcsvár, az Urnak 1921-ik, a keresztény és nemzeti kurzusnak 3-ik évében, hazánk fénykorában. A nemzeti és keresztény irányzat megrontásának főtényezője a destruktív sajtó és irodalom. Ennek mérgező hatása az egyes emberekre és így magára a társadalomra elvitázhatatlan. Ki mint veti ágyát, úgy alussza álmát, illetve: Ki mint vet úgy arat, vagyis: Ha rövid a fütykösöd, toldd meg egy pár ballépéssel, azaz: Többet ésszel, mint erővel; szóval: Ki mint olvas, olyan az ő gondolkodásmódja. A m. kir. csendőrség pedig, ki mint a bölcsvári csendőrkerületi parancsnok legalább is, hivatva van arra, hogy úgy az egyes emberek, valamint az egész társadalom gondolkodásmódját befolyásolja, irányítsa, ellenszegülés esetén pedig ellenszegülő gondolkodásmódot letartóztassa. A Budapesten megjelenő sajtó, továbbá a Budapesten és a világ bármely más bűnös városában meg-

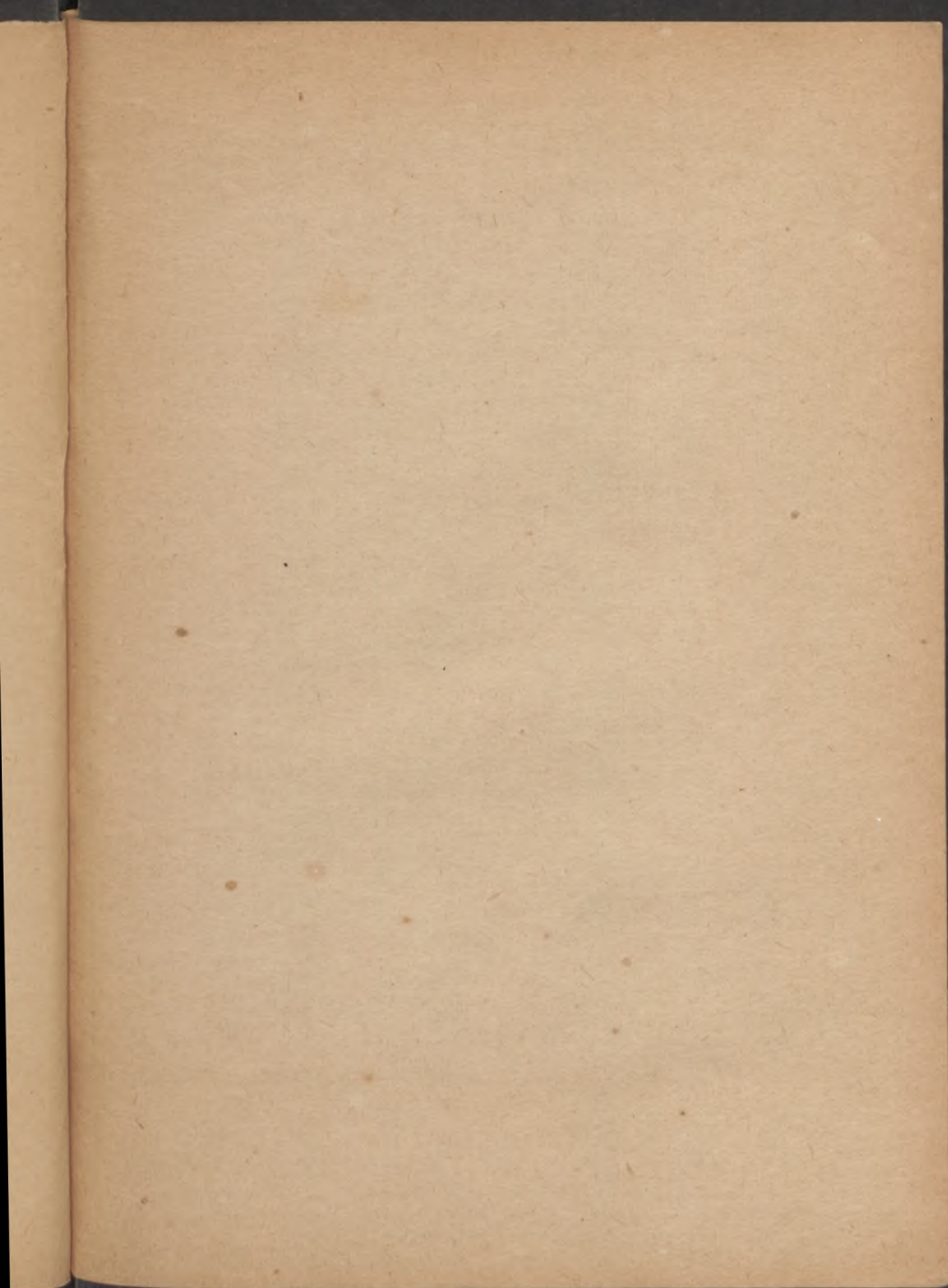
jelenő irodalom a bölcsvári csendőrkerületi parancsnok, mint arra hivatott szerv által, dacára annak (trotzdem), hogy tetik, tatik, a magyar nyelvben nem használtatik, mégis jellemeztetik és osztályoztatik.

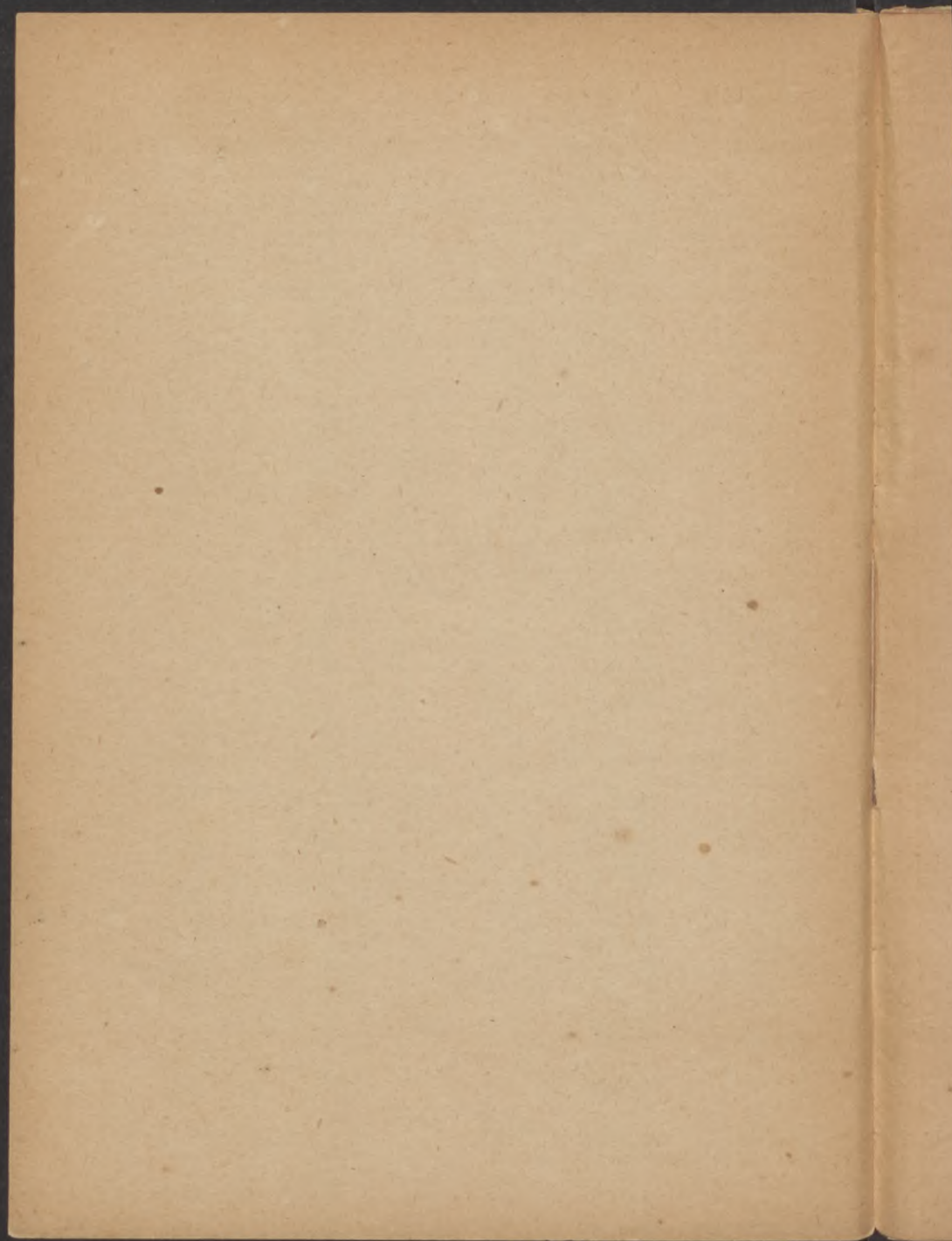
Az Est zsidó, mert Zsilinszky Endre nem védi benne az atrocitásokat és nem magyarázza benne lélektani alapon a népitéleteket. Magyarország, zsidó, ugyanaz okból, az Az Estnek vérrokona. Pesti Napló, zsidó, veszedelmes, ugyanaz okból, a Magyarországnak unokatestvére. Világ, duplazzsidó, támadni merészeli az atrocitásokat, jogrendet követel, hogyisne! Nemzeti Ujság, félzsidó, azelőtt keresztény és nemzeti volt, de most már nem ir bele Lendvai-Léhner és abba maradt a Pesti Kis Fűrész is. Uj Nemzedék, szintén félzsidó, azelőtt keresztény és nemzeti volt, de most már nem ir bele Kádár Lehel és abba maradt a Pardon is. Pesti Hirlap, zsidó, Az Ujság, zsidó, 8 Órai Ujság az is zsidó, róka-bóka az is zsidó, farkas-barkas nemzeti és keresztény. Zsidó Szemle, Egyenlőség, Mult és Jövő zsidó, zsidó, zsidó, nem esznek disznóhúst, Nyugat, zsidó, destruktív, szabódezsöellenes Szabó Dezsőt kivégezte benne Nagy Lajos, Szabó Dezső, nemzeti és keresztény, minden nap egy-egy zsidót reggelizik, legalább is szeretne, de sajnos még ott nem tartunk. Anatole France (Csakis Szabó Dezső után) zsidó, röpiratot irt Thaisz ellen, aki pedig Tisza Kálmán idejében budapesti rendőrfőkapitány volt; előállítandó. Flaubert, meghalt, nem számít; egy regényében megmérgezte Bovaryné, szül. Rouault Emmát, lehet róla beszélni. Patacsi Dénes, keresztény, nemzeti, számít, Barbusse, Wells, Shaw, Gorkij, zsidók, kommunisták, szocialisták, anarchisták, bárhol találhatók, endők, andók, letartóztatandók. Shaw azonfelül, hogy letartóztatandó, még zsidó is, mert

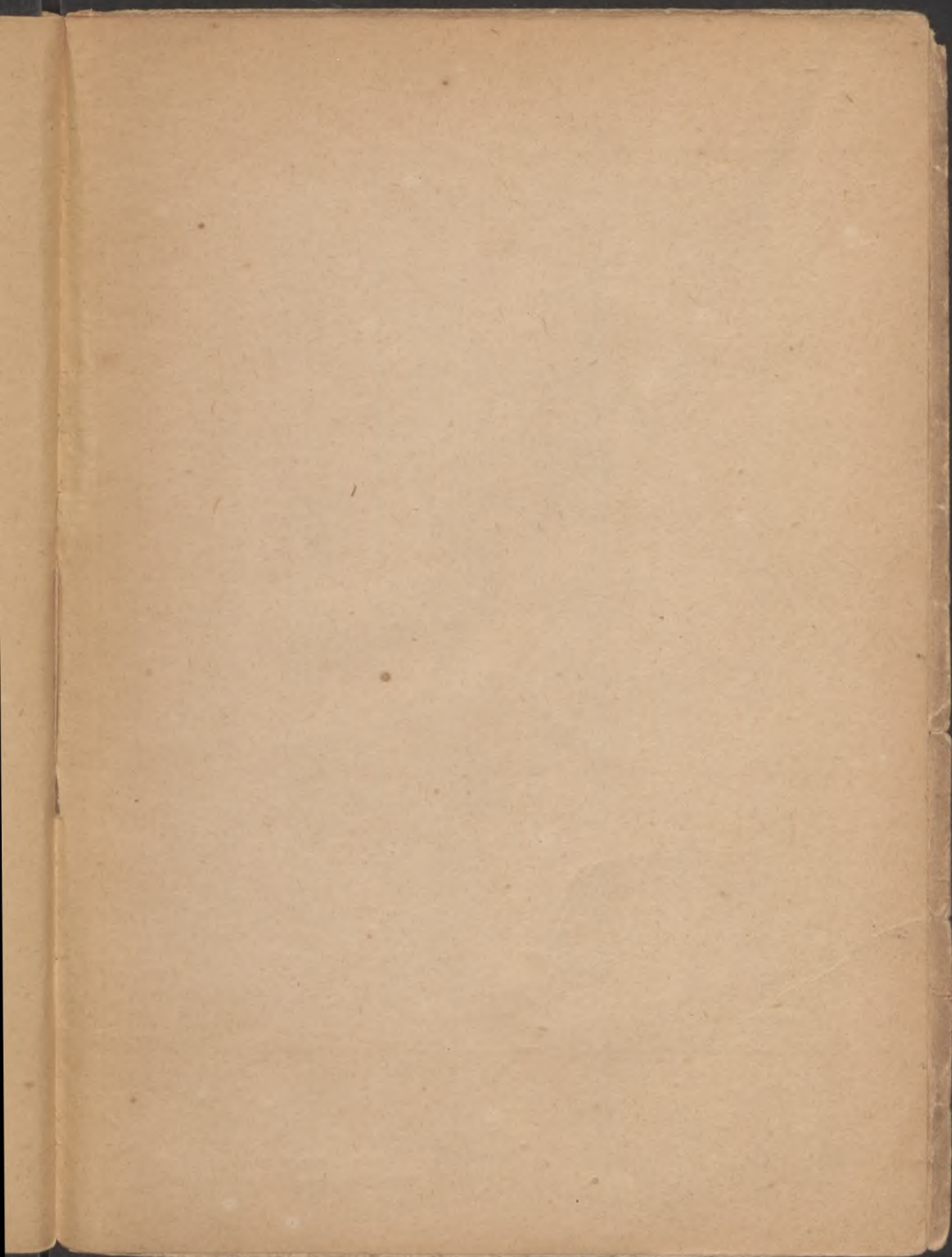
a keresztnéve Bernhard, ami magyarul azt jelenti, hogy Bernát. Tolsztoj, zsidó, paraszt, saját kezűleg szántott, gróf létére nem szégyelte magát; szidta a háborút a »Háboru és Béke« című újságcikkében, sürgősen letartóztatandó, amennyiben pedig már meghalt volna, holtteste elfogandó s hivatalos eljárás céljából Bölcsvára szállítandó. Dosztojevszkij, görögkeleti keresztény és orosz nemzeti, szerette az atrocitásokat (Raszkolnyikov), nemzeti és keresztény, háborus versei a legénységnek könyv nélkül betanítandók. Népszava kommunista, szocialista, nihilista és zsidó, Somogyi Béla szerkesztőjének eltávolíttatását nem helyeselte; hamis gondolatai, bárhol találtnak, a helyszínén erélyesen megcáfolandók, nem keresztény, számít. Petőfi Sándor, csavargás miatt előállítandó. Képes Krónika, keresztény, nemzeti, papok arcképét hozza, nem számít. Összes külföldi lapok zsidók, irhatnak, amit akarnak, nem számítanak. Shakespeare, Dante, Madách, Goethe zsidók, elfogatandók, igazolványaik elkobzandók. Shakespeare azonfelül gyors hajtás miatt is megbüntetendő. A Szózat, Szabó Dezső, Zsilinszky Endrén, Kádár Lehelen és Lendvai-Léhneren kívül minden és mindenki zsidó, megfigyelendő, letartóztatandó, internálásra előterjesztendő, olvasásukban mindenki karhatalommal megakadályozandó, destruktív gondolataik a tiszt urak és a legénység által megcáfolandók, műveik, igazolványaik, nézeteik, destruktív képességeik, tolluk, kéziratpapirosaik, úgynevezett kutyanyelveik és mindenféle bűnös eszközeik, mérgeik elkobzandók és részint hivatalos eljárás azaz elégettetés céljából Bölcsvára, részint pedig a bűnügyi muzeum számára, Budapestre, szegény, szerencsétlen, a zsidók által tönkretett hazánk bűnös fővárosába beszállítandók.

ÁRA 120 KORONA

NAGY LAJOS: TAI. AL. KOZASAI. AL. ANTISZEMITIZMUSAL.